

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

—⊗— Budapest, szeptember hó 17. ⊗—

Október elsejével kezdődik az új évnegyed.

Azon tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember végével lejár, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova előbb megújítani sziveskedjenek.

Mai számunkhoz erre a célra posta-blanquettákat mellékeltünk.

Előfizetési feltételek: Egész évre 20 kor Félévre 10 kor. Negyedévre 5 kor. Mutatványszámok ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,
VIII. ker., Rökk Szilárd-utca 18. szám.

Krónika.

Glosszák a hétről.

— szept. 15.

Az emberek úgy tesznek, mintha szörnyen megvetnék a Fejérváry-kormányt, bukását pedig úgy tekintenék, mint egy szégyenfeltételét az ország politikai habitusáról. A darabont kapitány, a második Récsey Ádám, az abszolutizmus spadassinjét bélyegzik meg benne és kabinetjében, pedig dehogy sikerül nekik őszintén a megvetés, dehogy is hiszik el önmaguknak, hogy az ősz Fejérváry és társai a politikai élet söpredéke volna. Sőt ellenkezőleg. A legkoalicziósabb revolucziósok is — a Bartha Miklósokat persze mellőzve, mert ezeknek a hiéna természetete teljesen érzéketlen — bizonyos benső megbecsüléssel, sőt némi sajnálkozó szeretettel néznek az agg katonára, aki a miniszterelnöki székben szinte gyermekes otthonossággal látott hozzá az ország dolgának »rendezéséhez«. Közjogi konfliktusok idejében Fejérvárynak közjogásznak kellett magát tartania s amellet pénzügyminiszter is volt! Értett-e ezekhez a dolgokhoz? Dehogy is ért hozzájuk. A helyzetre jellemző pedig, hogy nem is volt szüksége a hozzáértéshez, mert a közjogi ügyeket nem tisztáznunk kellett, hanem alku tárgyává tenni s a pénzügyi műveletek mindössze arra szorítottak, hogy konstatálni kellett a pénz fogyását és a jövedelmek elmaradását.

És Fejérváry, a darabont, a talpig katona s mint ilyen a hierarchikus gondolkodás inkarnátusa, az általános és titkos választójog közvetítésében szállt szembe először életében — felséges urával. És ő, a bécsi udvar gyermeke, esett áldozatul, a magyar álláspont védelme mellett, a bécsi politikusok beavatkozásának és bizonyára ármánykodásának. Csupa olyan motívum, melyek szeretetet és megbecsülést szerezhetnek és szerezhetek is. Sehol semmi

külső látszatja, de megérezni a levegőn is, hogy a Fejérváry személye és politikája bizonyos lappangó népszerűség védelme alatt áll s a koalíció vád alá helyezési akciója is e népszerűség érzésétől benuul meg.

Továbbá a feneketlen gyűlölet, mely egészen a lincselésig is menne, impozánsul megkülönbözteti Kristóffy Józsefet, a bukott kabinet belügyminiszterét attól az inferioritástól, melyet gyors emelkedésénél fogva rákenni akarnak. Ha taktika, ha nem az: ez az ember bátor és zseniális volt, mert tétovázó és korlátolt ember nem tud ilyen taktikát kieszelni. Egy ember, aki minden hatalmi munkájában megbénítva, agyonhajszolva, tekintély nélkül, szemben egy ellenséges és népszerű többséggel, melynek ujjá mozdulata is parancs az egész országnak, fel tudja kavarni az egész országot, az egyedül uralkodó koalíciós akarat mellett egy másik hatalmas akaratot tud gyujtani. Aki ennyire ismerője egy elmámorosodott nemzet pszichológiájának, okvetetlenül nagy kvalitású ember, akármivel taktikáznak és politizálnak vele szemben: ez az ember történelmi tényezőjévé lesz a mai rendkívül súlyos és éppannyira érdekes küzdelemnek.

S bármennyire hallgatnak róla: magá a koalíció tábora is csöndes tisztelettel nézi ennek a »szemét-kabinet«-nek örökké munkás és jóságos Vörös Lászlóját, akiért a miniszterium százai és a vasut ezrei fanatikus szeretettel rajonganak. Megostromolva a politikai szenvedélyektől, ez a gömbölyű arcú ember ül a hivatalában s egyre, az ő szívós, kitartó szorgalmával ragasztja a tapaszokat a fájdalmas sebekre. Működése három hónapja alatt többet produkált, mint három esztendő alatt a legjobb, akár a legparlamentárisabb minisztertől várni lehet s akárhogyan döngették a kabinetet, ezt a Vörös Lászlót szívesen megmentették volna a munka számára.

S ugyancsak nem sikerül nekik a megvetés György Endrével szemben sem, aki szintén nem politizált, hanem dolgozott s ugyancsak tudós gyakorlatiassággal hozzányult a legégetőbb magyar gazdasági kérdéshez, a fölbirtokhitelhez. S ugyancsak kiválik a mindennaposágból Lányi, a gyűlölt igazságügyminiszter, akinek értékét szintén nem a gyűlölet után kell megmérni, amelylyel ellene támadnak.

Ha ez a kabinet parlamentáris volna, egyike lenne a leghasznosabb és a legmodernebb érzékű kormányoknak. Nagy nevek nélkül rászorult volna, hogy dolgozzék. Régi teóriám s a praxis is beigazolja, hogy a miniszteri székekben a nem nagy tekintélyű emberek sokkal többet alkotnak, mint a súlyos emberek. Ezek munka nélkül is súlyosak, amazoknak dolgozniok kell. S Magyarország

ujabb fejlődését nem a gróf Széchenyiek, Bethlenek, Telekiesek nevei jelzik, hanem a parvenü Baross Gáborok, Wekerlék, Wlassicsok és Darányiaké. Nem előítéletesség ez az arisztokraták iránt, de előítélet volt, hogy az arisztokrata inkább való miniszterségre, mint a kurta nemes vagy a polgárember.

Az inparlamentáris Fejérváry-kormány rövid és dicséletesnek meggett pályafutása után rövid időn végleg letűnik, de ezen már nem változtat semmi gúny és gyűlölet — az igazság az, hogy sokkal súlyosabb nyomokat hagy a közéletben, mint bármely hosszantartó kormányuralom.

*

A remegve várt kritikus péntek elmúlt, szinte gyermekiesen jelentéktelenül. Annyi előkészületet, komoly intézkedést provokáltak a szocialisták erőszaka s a képviselő urak szenvedélyessége ellen; hogy a távoli szemlélő, aki komoly embereknek hiszi a politikusokat, aggódni volt kénytelen: szeptember 15-én kítör a valóságos forradalom.

Nem történt semmi, csak a szokott gorombáskodások hangzottak el Fehérváryék ellen a hazafias elkeseredés leple alatt. De künn hullámozott a nép, a jogtalanok sokasága, akik jogot, a hazátlanok, akik hazát kérnek. Engedelmet kérek, hogy a mai nap »nagy eseményei« közül kiragadom azt a semmiséget, a Garami Ernő szocialista vezér rövid beszédjét Justh Gyulához. Nem szónoki remekmű, de új hang, új szótárral és új szenvedélylyel szól ki belőle. Justh Gyulának különösnek hangozhatott ez az ijesztően kipointozott brutális beszéd, mely mindent a maga nevére nevez meg, a munkásvezéré, aki nem érzi, hogy méltóságos urral áll szemben s aki az élőszóban épp olyan nyersen egyenes, mint az újságja hasábjain. A bourgeois politika megszokta, hogy a politikus és a publicista a nyílt ülésen és a biztos íróasztal mellett összesvihákozza az államférfit, akit azután egy küldöttség élén állva, mély hajbókolással és nyájas tisztelettel közelít meg. A szocialistáknak ezt a más, barbár stílusát meg kell majd szoknia a magyar közéletnek és meg is fogja majd szokni. S haszna lesz belőle a magyar parlamenti stílusnak, s haszna lesz magának az alkotmányosságnak. Mert minél kevesebbet diplomatizálnak a politikában, annál több benne az igazi alkotmányosság.

Ez a rövidke beszéd nyújtja a perspektívát a politika további fejleményeire. Igazán nem az most a fontos, hogy a király enged-e a koalíciónak, vagy az a királynak, hanem hogy megkapja-e a nép a választójogot, vagy sem. Itt nem lehet sokat taktikázni s az ellen édes keveset ér a bécsi vétó: ha normális időn belül nem kapnak garanciát, megindítják az általános sztrájkot s ebben nincs hatalom, mely megtörné őket. Szörnyűbb fegyver a törvényhatóságok passiv rezisztenciájánál, mert az általa sujtott ipar és mezőgazdaság rezervák híján van. Igazán élethalálharc az, melyet Garami bejelentett s hatvanezer ember állt künn engedelmesen, a parancsszót várva, bizonyítékul, hogy a Garamiék puszkapora szárazon van tartva.

*

A Zeysig-ügyből kipattant a nagy botrány. Még nem bizonyos, hogy kinek a botránya, de bizonyos, hogy botrány. Tény, hogy Zigány Árpád, az a nagy tehetségű marodeurje a literaturának nem a maga érdekében csinálta az antidienasztikus politikát. Valaki mögötte áll s a politikai szenvedély hol a kormányt sejtí mögötte, mely királyáruoló dugárut akart a koalícióba csempészni, míg másfelől sokkal egyszerűbbnek tartják, hogy a kakukzó mögött magát a kakukot keresik. A jóhiszeműséget fel kell tételni mind a két félnél, noha, ha az ember a koalíciós újságokat olvassa, az nagyon nehezebbre esik. Mert ott a kidomborításnak és elhallgatásnak valóságos művészete tobzódik s mindennap mesterkéltlen egy csomó új név és új mozzanat kerül forgalomba, mind azzal a világos célzattal, hogy a problémát mind zavarosabbá tegye. Az elfogultság éleslátásával kidomborul az anyagnak mindig csak az egyik része, míg a másikat következetesen elnémítják, vagy egyszerűen gorombasággal agyondorongálják. Ilyen körülmények között igazán csak félre lehet állania annak, akinek semmi keresni valója nincs a párt politikában, azzal a lehetetlen óhajással: vajha a két kutató tábor összetenné a maga kutató eszét és közös munkával közös eredményre törekednének. Ez az eredmény azután eldöntené, hogy itt, vagy ott dolgoznak-e mérgezett fegyverekkel, de kizülne esetleg az is, hogy a mozgató intrika nem is magyar, hanem osztrák állampolgár és osztrák politikai erkölcs.

—X.

Temetés.

Vörhenyes foltok messze fenn a tarlón
S a szakadékban halvány ködcsikok...
Üzenetkép száll a haraszt: a dér jön!
A csonka szárnyu hír szól: — Itt suhog
A völgyben. Jönni fog...
És halkán, mint a zörrenő levélnessz,
Ahogy riad a néma fák alól,
S a reszkető, fehér nádasban elvesz,
Úgy jön felém a kór
A gyilkos, lassu kór.

Pihés mag érett rendre száz virágon,
Tobozgyümölcs zörren a galy hegyén,
— Én Istenem! nem volt fiam, se lányom,
Takaros házam enyhe völgyben én
Fel sem építhetém.
Már vége!... Lám, a sárba szertezüllve
Letiprott, korcs magvak szemetje hull,
S bár hő ígéret élni, élni szülte,
Veszendő létük a hús anyáöltre
Panasztalan borul.

Hát jöjj, halál! Hószínű, lenge fátylon,
Mutasd a titkok mélységét nekem;
Ne legyen lázas, égő vajudásom,
Ne legyen kínos, iszonyu sebem
Álmatlan fekhelyem.
Komolyan, némán, fővegét levette,
Virrasszon néhány hallgatag barát,
Csak meddő jajsztót, szennyes könnyeket-ne!
A két hideg kezem tegyék keresztbe,
S mormoljanak halk, sutgó imát.

Fröhlichné Kaffka Margit.

Mea culpa!

Irta: GOZSDU ELEK.

Kelemen Péter mérnök indulatos ember volt és mert rajtakapta Piry, Gergelyt, a falujabeli borbélyt, mikor a vadászterületén nyulat lesett, eltörte a jobb karját, bezuzta két bordáját és egy frissen vágott somfabottal kékre-zöldre verte a hátát, a czombjait és a mellét úgy, hogy a borbély három hónapig beteg volt.

Másnap reggel Kelemen Péter önként följelentette az esetet — mire a bíróság egy évi fogházra ítélte és ő azonnal megkezdte a büntetését.

A fogházfelügyelő irodájában voltam, mikor Kelemen egy ór kíséretében köszönés nélkül belépett.

Hatalmas atléta termetű, villogó szemű, szép, harmincz éves ember volt.

Most láttam először.

Kelemen, mintha zavarban lett volna, körültekintett, azután majd reám, majd a fogházfelügyelőre nézett, végre a mutatóujjával gyorsan felém bökve, kérdezte:

— Maga itt a felügyelő?

— Nem. Én az ügyész vagyok.

— Bánja az ördög, hogy maga micsoda! Nekem Ádámmal, a felügyelővel van dolgom! — mondta nyersen és leült egy székre.

Figyelmeztettem, hogy udvariasabb hangon beszéljen.

— Ne ostobáskodjon! Ez nem az a hely, ahol udvariaskodni szoktak!

— Én meg mindenkitől megkövetelem, hogy udvarias legyen! Kicsoda ön?

— Én nem tartozom magának felelni! Hátha néma volnék? Itt vagyok és punktum. Ennél a májomnál van az irka-firka. Magának kötelessége tudni, hogy az a fő — mondta és a szemem közé nevetett.

A fogházor átadta a törvényszék értesítőjét és így tudtam meg a nevét.

— Ön most a büntetését fogja itt elszenvadni és viselje magát illedelmesen. A mostani viselkedését ingerült állapotának tulajdonítom és megelégszem azzal, hogy megdorgálom!

— Ön nekem nem imponál! Ingerült nem vagyok és világosan tudom, hogy mit beszélek! Értsen meg — ön nekem nem imponál!

Mikor ezeket mondta, a hangja nyugodt volt és hideg közönyt nyel nézett reám.

— Látom, hogy nyugodt! Én nem akarok önnek imponálni — de a viselkedéseért négyórás kurtavassal büntetem.

— Eh! Szamárság, amit beszél. Szeretném éni azt a kurtavasat látni!

— Ezért a nyilatkozatért további négyórás kurtavasra ítélem és ezt a büntetést a sötét zárkában fogja elszenvadni!

— Ostoba beszéd: elszenvadni! Üres frázis az, amit ön mond! Ön komikus ember. Miért nem lép ön föl valami orfeumban! Ott aztán tarthatna előadást a hivatalos szenvedésekről. Elszenvadni! Mi az elszenvadni! Eh! Ön ostoba ember!

Az elképedt fogházfelügyelőhöz fordultam.

— Ezt az embert azonnal vezettesse le és veresse kurtavasra!

— Szeretném látni, hogy ki fog engem vasra verni!

— mondta Kelemen és felállott.

A felügyelő izgatottan hozzálépett, megfogta a karját és azt mondta:

— Jöjjön!

De alig, hogy a szót kiejtette, Kelemen Péter egyet lökött rajta és a felügyelő a falhoz tántorodott.

— Hogy mer maga hozzám nyulni! Búta paraszt!

A felügyelő reám meresztette a szemét és mondta:

— No! Hát ez mi?

A megrémült fogházor elszaladt és a következő perczen két órrel jött vissza.

Az örök körülfogták és tolni akarták az ajtó felé, de Kelemen Péter egy szempillantás alatt fellökte mind a hármat.

— Kevesen vagytok kutyák, ugy-e! Csak gyertek ide valamennyien! Én nem félek tőletek!

— Hisz ön örült! — mondtam neki.

— Ej, dehogy vagyok örült! Én most mulatok magukkal! Szórakozom! Ez az egész, drága tekintetes ur!

És Kelemen ezt nyugodtan, szinte udvarias hangon mondta.

A felügyelő csengetésére még négy markos fogházor jelentkezett.

— Nézze barátom! Maga intelligens ember, ne kényszerítsen a végsőre! Engedelmeskedjék és menjen azonnal!

— Önnek? Engedelmeskedni! Micsoda önhitt számár ön! Nem megyek, mert nem akarok menni és vége! Értette! No, fajankók, gyertek birkózni!

És Kelemen felgyűrte a kabátja ujjait.

Egy intésre a fogházorok körülfogták és egy rövid, de heves tusa után, mialatt Kelemen Péter egy hangot sem ejtett ki, végre letépérték és kezét, lábát erősen fogva, nagynehezen lecipelték az emeletről a sötét zárkába.

A felügyelő tiz percz mulva jelentette, hogy Kelemen Pétert kurtavasra verette s hogy mialatt ez történt, nem szólt semmit, behunyta a szemét, halvány lett, mint a fal és neki úgy tetszett, mintha a fogait csikorgatta volna.

Azonnal elhivattam az orvost, közöltem vele a történeteket és fölhívtam, hogy másnap vizsgálja meg, mert az a gyanum, hogy örült. Mialatt az orvossal beszéltem, jelentette a kulcsár, hogy Kelemen Péter a zárka tenyérnyi vasrostélyos ablakán kinéz és fütyül.

Kelemen Péter elszakította a vas karpereczeket összekötő lánczot két helyen és szabaddá tette magát.

Az orvossal együtt azonnal lementem hozzá és amikor meglátott bennünket, az orvosra mutatott és kérdezte:

— Ki ez a pohos ember? Ez is talán egyik szerve a törvényes igazságnak?

Az orvos barátságos szelidséggel, mosolygó szemekkel mondta:

— Én a fogház orvosa vagyok!

— Bravó gombóc! De hát ember! Mi az ördögnek hizott meg ennyire? Falstaff éppen ilyen nevetséges alak lehetett. Pufók és pislogó! Mosolygós a szája széle és kétemeleles a tokája! Malacz korában gyönyörű lehetett! Most gömbölyű és puha! Pfúj! Nem szégyeli magát orvos létére! Semmi izom — csupa háj! Pfúj!

Az orvos, mintha nem hallotta volna, amit Kelemen mondott, megfogta a pulzusát és órával a kezében, figyelt. Kelemen csodálatos módon ezt minden ellenmondás nélkül nyugodtan tűrte.

Az orvos aztán megkérte, hogy üljön le és megnézte a pupilláit, a nyelvét is, megvizsgálta a térdeinek reflex-mozgásait, megtapogatta a kar- és czombizmokat és úgy tett, mintha a lehelletét szagolná, aztán hozzám fordult és azt mondta:

— Egészen rendben van. Semmi baja. Különben majd figyelemmel kísérem.

Kelemen nevetett és az orvoshoz fordulva mondta:

— Így hát most újra vasra verethet és újra imponálhat az a tekintélytulajdonos — és reám mutatott, azután folytatta:

— A törvényes egészség pohos óre megadta reá az engedelmet — rendelkezésére állok.

— De azért nem kell gorombáskodni, azután a viczzei sem valami elsőrendűek. Lám, lám! Ne felejtse el, az intelligencia kötelez — mondta az orvos.

— Ez a hájas ember is tekintélyszomjas. Bravó! Ugy látszik, a nyírott fejü zubbonyos barmokat kivéve, ebben a házban, vagy mi az ördögben, mindenki a tekintélyt félti.

— Igen — mondtam neki. — Igaza van és most újra vasra fogják önt verni.

A felügyelőnek villogtak a szemei és hol reám, hol Kelemen Péterre nézett, aztán a kulcsárhoz fordult és szinte hadarva mondta:

— No, mi lesz? Hamar, ide azokkal a vasakkal!

— Legyen esze! — mondtam Kelemennek és kimentünk.

Az orvos utközben közölte velem, hogy semmi oka sincs feltételezni, hogy Kelemen Péter elmebeteg s azt is megállapította, hogy alkohol nincsen benne. Rendkívüli izomereje, egészségtől viruló arczsine, rendes pulzusa még az izgatottságot is kizárják.

— Ez a Kelemen ur egészséges, mint a makk! De önhitt, goromba fráter. Ennyi az egész. Jusson eszébe, hogy mit csinált azzal a szegény vézna Piryvel. A szó szoros értelmében összezuzta. Egy nyulért! Sok vére van ennek a vadállatnak. Egy rongyos nyulért! Szivtelen dühös kutya.

— Már régebben ismeri?

— Isten mentsen meg! De megvizsgáltam a Piryt. Mondhatom, borzasztóan elbánt vele.

— Azt tudom.

Alig hogy az orvos eltávozott, lélekszakadva jött a felügyelő és jelentette, hogy Kelemen ismét elszakította a lánczot, hogy mikor kérdőre vonta emiatt, ismét parasztnak, sőt gazembernek is nevezte és számarfüleket mutogatott neki és ezt mind a kísérő örök fülehallatára és szemelátára tette. A harmadik kurtavas is csak embernek való és még gyöngébb, mint a másik kettő és így most már nem tudja, hogy mit csináljon ezzel a vadállattal, mert ennél a három kurtavasnál nincs több a háznál.

A vaskereskedésből hozott kerékkötőláncz segített a bajon. Azt nem birta elszakítani és hideg közönynyel ült hol a kövekkel kirakott földön, hol a tölgyfapricsen két-három órát minden mukkanás nélkül.

Kelemen lármás, durva gorombaságai napról-napra keményebbek lettek. Az öröknek apját, anyját szidta, gyalázta, a felügyelőt állandóan parasztnak, számarának, marhának, az orvost hol hizott ökörnek, hol disznónak nevezte. Mindennap újabb és újabb sértéseket eszelt ki, sőt egyszer a felügyelőnek az arczába is köpött.

A legkeményebb böjtöléssel összekötött büntetések sem fogtak rajta és hetek mulva éppen olyan nyers és türehtetlen volt, mint a megérkezése napján.

A felügyelő a harmadik hónap végén jelentette, hogy egy idő óta úgy vette észre, hogy Kelemen most már csak őt támadja. Minduntalan panaszkodott, hogy ez az ember elkiseríti az életét, hogy ő, mint volt huszár-örmester ezt a gyalázatot nem tűrheti s hogy fél, hogy egyszer valami nagy bolondságot fog elkövetni. Türelemre intettem, de Ádám erre egy sóhajtással csak azt felelte:

— De hátha elfogy a türelmem!

— Dehogyan fog, Ádám! Nem szabad annak elfogy. Hamarabb megtörik ő, mint mi. A sértésekért külön büntetéseket kapott és kap — majd megunja!

A többi letartóztatott kegyeletel tisztelettel nézte ezt a bátor embert. Végre van köztük egy, aki mer! Aki helyettük is mer! Hősnek tartották és csak lopva, alázatos

nézéssel vetették reá melancholikus szemeiket. A zárkában halkan beszéltek róla és ha az őrségből valaki közeledett, hirtelen elhallgattak. A séták alkalmával tiszteletteljesen kitértek előle — vagy megálltak és vártak, amíg elment mellettük.

Minden támadásról tudtak és csodálattal teljes tisztelettel mesélték az ujonnan érkezetteknek, hogy a kurtavasakat, mintha pántlikák lettek volna, olyan könnyen tépte el.

A fogház legendás alakja lett belőle és ha lármás gorombaságait a csukott zárkákba behallották, felütötték a fejüket és meredt szemekkel, tátott szájjal füleltek.

— Hallod? Hallod? Most kikap a felügyelő!

Az a néhány elzárt asszony és leány is tudott mindent és mikor Kelemen Péter a virágzó rózsákkal teli nyájas fogházudvarban a sétáját végezte és ők az egyik hatalmas diófa árnyékában rabruhát mostak, abanahagyták halk trécselésüket és a mosóteknő szappanszagu gőzéből csak néha süttöttek reá vágyakozó csodálattal teljes szemeiket.

— Milyen szép ember! — suttozták egymásnak. — Milyen szép!

Talán sóhajtott is egyik-másik közülük.

De Kelemen Péter gögös nyugalommal, mintha senkit sem vett volna észre, végezte sétáját és hosszú, egyenletes lépésekkel mérte végig a pázsitos udvar kavicsos utjait. Őt csak az őrség és az előljárók érdekelték, akik viszont haraggal és gyűlölettel nézték ezt a megfélemlített durva embert.

A felügyelő egyszer reggel halványan és szokatlanul komoly arcczal jött be hozzám.

— No! Mi baj Ádám? — kérdeztem.

— Nagy szerencsétlenség történt. Ha lehet, segítsen rajtam. Oszintén elmondok mindent — és Ádám mélyen sóhajtott.

— Nagy szerencsétlenség?

— Igen. Ha nem segíthet rajtam, végem van! A dolog úgy történt, hogy tegnap délután a feleségem — úgy öt óra felé lehetett — kiült a diófa alá, amelyik tesszik tudni, ott az ablakaim alatt áll — és kötött. Pedig sokszor mondtam neki, hogy a séta ideje alatt ne üljön ki. De hát tesszik tudni — asszony és az ördög nem bir vele. Az anyja éppen ilyen volt. Hát kiült. Igen ám, de az a gazember, verje meg az isten, kint sétált.

— Kelemen Péter?

— Igen, az, a Kelemen! Amint meglátta, hogy ott ül az asszony, egyenesen oda megy és azt mondja neki, te rongyos, hát te hogy mersz ide kiülni? A feleségem reá néz — ő pedig azt mondja, igen te, nem viszed be mindjárt azt a kifestett pofádat!

A feleségem lekomiszozta és azt is mondta neki, hogy ilyen bitang rabbal nem is áll szóba! Én a lármára kinézek az ablakon és a saját fülemmel hallom, amint pofonokat ígért a feleségemnek!

Ember vagyok uram, ember! Huszárörmester voltam tizenkét álló esztendeig! Mikor először a szemem közé köpött, megígértem neki, hogy pofon vágom. Alig hogy ezt kimondtam, újra a szemem közé köpött és akkor, igaz, kétszer pofon is vágtam. Azóta még jobban üldözött. Már meguntam az életemet e miatt a bitang miatt. Most meg már a feleségembe is belekötött. Lepiszkoita a feleségemet, pofonokat ígért neki! Két éve, hogy elvettem feleségemet és szeretem. Elvesztettem az eszemet. Leszadtam az udvarra, bekergtettem az asszonyt és a gazembert azonnal a sötétbe vittem és rövidre megvasaltattam. Mikor készen voltak vele, magamhoz vettem egy ujdontat új bikacsököt, lementem hozzá a sötétbe és bezártam az ajtót. Szemben az ajtóval ült a kövezeten. Mikor meglátott és észrevette, hogy bezárom az ajtót, azt

mondta nekem, — nekem a szemembe! Leköpöm azt a te kifestett feleségedet!

Minden csöpp vérem a fejembe szállt és én elkezdtem pofozni és ütni és verni a bikacsökkel a fejét, a lábát, a hátát, a megvasalt kezét és ütöttem ahol értem és csaptam ameddig a bikacsök foszlányokra szakadt. Aztán rugtam és pofoztam, amíg a lélegzetem elállott és mikor nem birtam tovább — ott hagytam. Ez történt tegnap délután. Egy árva szóval sem mondtam többet vagy kevesebbet. Bocsásson meg, nem tehettem másképen! Én huszárőrmester voltam és nem birtam tovább!

— És a többi rab, hogy viselkedett a lármára, jajgatásra?

— Az a bitang úgy hallgatott, mintha nem volna. Meg se mukkant! Csak néha nyögött és fujt, mint ahogy a bikák szoktak. Legföljebb a puffanásokat lehetett hallani, de — azokat is csak az udvaron, ott pedig nem volt senki. Talán egyik-másik őr hallhatott valamit.

— És aztán mi történt?

— Ugy körülbelül egy fél óra múlva kifújtam magamat és fölvittem a zárkájába. Csendesen fölment és azonnal lefeküdt.

— Láttá azóta? Hogy van?

— Nem láttam! Nem tudom. Ha lehetséges, az isten szerelmére kérem, segítsen rajtam. Egész éjjel nem tudtunk aludni. Ember vagyok uram és nem birtam magammal! Inkább felakasztom magamat, semhogy becsukjanak e miatt a bitang miatt.

— Hát biz ez baj, Ádám! Gyérünk, majd megnézem!

Bementem a Kelemen zárkájába. Ott feküdt a vaságyon és a nyári pokrócczal állig be volt takarva. A szemei le voltak csukva és a zajos kulcsörömpölésre, zárnyitásra és a kísérő őr »vigyázz!« vezényszavára meg se mozdult.

Megijedtem, azt hittem, hogy meghalt. A szemgödrei mélyen be voltak esve és sötét kék karikák jelezték a szemgödörök határait.

Az arcza összeesett, az álla megnyult és egészséges, piros arcza fehér-sárgásra változott. A szája körül a nagy testi fájdalmakat mutató, hosszukás kékes vonalak támadtak. Fehér homloka, úgy látszott, mintha festett fából volna és szép sas-orra vékonyabb lett és szintelen hideg vonalban emelkedett ki lesóványodott arczából.

Hozzáléptem és kérdeztem:

— Alszik?

Alig hallhatóan mondta:

— Nem!

— Mi baja?

— Semmi!

— Bántotta valaki?

— Nem!

És mialatt ezeket mondta, mozdulatlanul feküdt és nem nyitotta ki a szemeit. Csak most vettem észre, hogy szemhéjai is kékek.

— Majd elhivatom az orvost!

Kelemen fölnyitotta a szemeit, rámnézett és rémületet, könyörgő alázatosságot láttam bennök.

— Ne tegye, kérem, — kérem! Négyszemközt akarok önnel beszélni!

A kíséretet kiküldtem és leültem az ágya mellé. Kelemen a takaró alól kihuzta a kezeit és a mellére tette.

— Bocsásson meg nekem! Vétkeztem — mert bántottam önt! Bocsásson meg! Tegnap délután óta nyugodt vagyok és újra embernek érzem magam.

— Tudom, a felügyelő — —

— Igen. Én akartam úgy!

— Ön akarta?

— Hallgasson meg — tudom, hogy ön meg fog nekem bocsátani. Mindent el kell mondanom, mert nem

akarom, hogy miattam egy szegény ember szenvedjen. Legyen türelmes velem. Amit mondani fogok, nagyon kevés és nagyon egyszerű.

— Nagyon indulatos ember voltam és tavaly őszkor egy vasárnap estefelé rajtaértem a falunkbeli borbélyt, azt a vézna rongyos kis Píryt, amint a vadászterületemen egy kukoricza szélén ülve, nyulat lesett.

Nagyon gyűlöltem az orrvadászokat és különösen ezt a Píryt, akit valahányszor kérdőre vontam, mindig csak mosolygott és azt mondta, hogy őt nem fogja meg senki.

Sokáig lestem. Végre megfogtam! Ő nem vett észre és én megkerültem a kukoriczát. Tudtam, hogy hol ül, és a lélekzetemet is visszafojtva, óvatos lassúsággal, zajtalan lépésekkel, mint a ragadozó nagy macskák szokták, közeledtem a prédámhoz.

Ahol nagyon sűrű volt a kukoricza, négykézláb másztam előre és megállva hallgatóztam és vigyáztam, hogy a somfapálczám el ne veszítsem.

Végre becserkésztem az embert! Nagyobb vadászizgatottságot még nem éreztem!

Ott ült előttem őt lépésnyire! A szívem dobbanását hallottam és pihennem kellett.

Egy csendesen bandukoló nyul közeledett feléje, — és én abban a pillanatban ragadtam meg, mikor a nyulra emelte a fegyvert.

Először felrántottam őt a földről, aztán összeráztam, hogy a fogai vaczogtak belé és pofoztam. Píry lármázni kezdett és én a földhöz vágtam; aztán rugdostam és a pálczával ütöttem, vertem, ahogy csak az erőmből kitellett. Jajgatni kezdett és sirt és ez ahelyett hogy csillapította volna a dühömet, még jobban izgatott — és vertem és rugdostam, hogy utoljára csak úgy, hempergett előttem a tarlón.

Összehuzta magát és erőtlen hangon jajgatott és nyöszörgött. Még most is látom kétségbeesett merev szemeit, amint rámszógezte és már csak vékony sipoló hangon sirt, ami a beteg madarak pipelésére emlékeztet. Mikor ezeket a hangokat hallottam, megijedtem — kijózanodtam. Saját magamtól ijedtem meg.

A vadságom a tarlón vergődő ember zokogó sirására mintha egy pillanat alatt kivált volna belőlem — és saját magam előtt láttam magamat, az izmos bestiát.

A nyöszörgő gyöngé ember ott feküdt a lábaimnál — és én, a gyalázatos győző, ott álltam sértetlenül.

Ravasz óvatossággal becserkésztem és letepertem és megvertem egy gyöngé védtelent! Az erősebbek gögjével rugtam és pofoztam és az erősségem hatalmával nyöszörgő sirásra kényszerítettem egy embert!

Bűnhődni vágytam!

— Hiszen ön bűnhődik, ön szenved! — mondtam neki.

— Az önök büntetéséhez semmi közöm! Ez az önök dolga. Rám adták mint valami idegen ruhát. Gyári bűnhődés! A hivatalos szenvedésnek nincsen tartalma. Legföljebb testi sanyargatás az egész. Meggyaláztam egy tehetetlen embert — és tehetetlenül ugyanazt a gyalázatot akartam elszenvedni.

Tudtam, hogy sikerülni fog, mert önök is gyöngék és kegyetlenek. Felingereltem önöket, mind a szelidített fenevadakat. És valamennyi rámvicsorgatta a fogát.

Minden nap és minden órában eszembe jutott a nyöszörgő, siró ember. Láttam nyomorék, vézna karját és a hosszú éjjeleken sokáig nem tudtam elaludni és a saját bordáimon tapogattam ki az ő vékony bordáinak a zuzott helyeit.

Láttam a somfapálczám és a csizmám kék és zöld nyomait a testén. Láttam, amint az ágyában kimerült és sárgán mozdulatlanul feküdt.

Ezek a látományok erőt adtak egyik napról a másikra és én itt önöket napról-napra ingereltem, bősztettem és magamra uszítottam különösen egyet, aki éppen oly vad és kegyetlen volt, mint én.

Megvert, összepofozott és megrugdosott engem. Ő erős és kegyetlen volt velem és mégis én fogok bocsánatot kérni tőle.

Higye meg nekem — csak én fogok ebből a házból tiszta lélekkel távozni. A többi csak szégyent, keserűséget és szomorúságot visz ki innen. Itt csak a kemény törvény és a hideg rend uralkodik.

Erzem — nekem nincs szükségem bírakra.

Minek a bírák? Minek a bilincsek!

Alázatosan bocsánatot fogok kérni mindenkitől, akit szóval vagy tettel megbántottam és aki bosszút állott rajtam — bántódása ne legyen.

Nyujtsa nekem a kezét! Kérem! Bocsásson meg nekem!

Krónika II.

Japán stílus.

— szept. 13.

Lázadás, pusztulás, ostromállapot, ártatlanok legyilkolása: a japánokról némiképp stilszerűtlen hírek cikáznak át a tengeren. Nem ugyan ő hozzájuk képest stilszerűtlenek. Inkább: valóságos japáni színes fametszetek, amelyeken vérvörös a nap, földrengés előszelétől kék a Fuzi-jama hegy, s az emberek nesztelen járásaik s hegyes körmük, mint a párducz. De stilszerűtlenek ahhoz az olajnyomatos elképzeléshez képest, melyben hirtelen diadalaik után ezek az olajsárga ábrázatu szentek az európai bugris áhitata előtt állanak. Oku, Nogi, Ojama és tutti quanti: mind olyan unalmas krucifixbeiszerek, mint aminőnek Szent Istvánt írják le az iskolai könyvek. Valójában Szent István igen kemény legény volt, nemcsak husból s vérből való, de hussal s vérrel nem takarékos, — s a japánok sem valók példaképeknek jó gyermekek számára irt ajándékkönyvekbe. Ők is husból s vérből való, még pedig ázsiai vérből.

*

Az európai firnájsz még igen sokáig eltart, míg átvődik a bőrükön — legalább is addig, míg minálunk, mert hiszen mi magunk sem vagyunk még olyanok, hogy önnönmagunk előtt követendő példakul állhatnánk. Nemcsak hogy belső strukturáját nem alakíthatta még át az európai műveltség a japán világnak, de a japán nem is hajlandó az ő világát ekként alakítani. Egyfelől ősrégi kulturnép, melytől nem a kultúra volt idegen, csak annak európai formája, — s minthogy sorsa összehozta a nyugatiakkal, s ezek egyben-másban jobban s czélszerűbben lévén fölszerelve, mint ő, az a sors fenyegette, hogy áldozatuluk esik, ha maga is föl nem szereli magát az ő készségeikkel. Nem hogy felivődjék benne, de hogy le tudja birni: azért váltotta magához Japán Európa kieszeleseit. Másfelől ha ősi kulturnép is, sokban vad, kegyetlen és fejletlen, mint sokban ilyenek voltak a görögök s az

egyiptomiak is, akik pedig voltak legalább is olyan kulturnép, mint a mai angolok, amerikaiak, francziák vagy japánok. Nem mondhatni, hogy Dante oktalan állat lett volna, — pedig a mai szatócsnak sokkal tisztultabb fogalmi vannak a jogról, az igazságról, a szabadságról, mint Danténak voltak. Japánban még mindig ázsiai állapotok vannak, vagyis olyanok, mint például Angliában voltak négyszáz, Franciaországban voltak százhusz év előtt vagy Magyarországon vannak ma is: hogy a hatalom, az uralom s a gazdagság egy maroknyi kisebbség kezében van, mely jogtalanságban, nincsetlenségben, s ezzel a maga szolgálatában akarja tartani az óriási többséget. S ez az óriási többség még tele a rabságban tartottság pedagógiai hatásaival, s a tokiói csöcselék és nép semmivel sem képeskönyvekbe valóbb, mint volt a régi londoni vagy párisi. Ezek az anzixkártya-író Nogik és alkotmányosan uralkodó Muczuhitók éppoly dölyfős oligarhák, mint a mi Wallensteinjaink és napkirályaink voltak s a háboruban hős japánok a békében éppoly népesség-katonaság, mint bármely más félig-meddig jobbágnép volt, vagy amilyen ma is.

*

Sokszor emlegették az orosz-japán háboru rendjén, hogy ez volt az első tisztára gazdasági háboru. Legyünk pontosabbak, s mondjuk, hogy minden háboru alapján gazdasági, de ez volt az első, melynek csinálói maguk is tisztában voltak ennek illetén természetével. A csinálói, vagyis ugy Oroszországban, mint Japánban az uralkodó kisebbség, mely hideg tudatossággal küldött az ő érdekei párviadalában tíz- meg száz ezreket a mészárszékre. Ám e tíz- és száz ezrek: ezek Japánban sem sokkal tudatosabbak, mint Oroszországban. Ezekben is fel kellett kelteni a legszentebb s a legvadabb babonás érzéseket: a hazá, a becsület, a mikádó tiszteletét s az idegennek lángoló gyűlöletét, hogy beletüzeljék a háboruba. A japán hatalom becsülete, az orosz s általában a nyugati góg megalázása, ezek voltak az aransarkantyuk, melyekkel a tizenöt krajczár napibéért dolgozó japán embert háboruba lehetett izgatni — s ez az izgalom s ennek követelő mómora nem tud úgy elülni parancsszóra, mint ahogy fözlaklatták parancsszóra. A japán urak mérlegelhetik immár, hogy az üzlet perfekt; öt milliárd frank nem ér annyit, mint amennyibe a háboru folytatása kerülne; elég, ha a konkurrenset kilökték a piacból; élni kell az eddigi jó szerencsével, mert a konjunkturák ellenünk fordulhatnak. A japán népség-katonaság nem mérlegel. Neki dicsőséget ígértek a mészárszéken; aranytól ragyogó diadalt, vértől izamos bosszút; a japán mell büszke kidüllesztését, az orosz fő csüggedt megaláztatását s előnti az epe, hogy a békekötésben még mindig a japán az alázatos, az orosz a gógös. Ha százszor megmagyarázzuk is neki, hogy ez az engedés csupa okosság volt: nem hiszi el százegyszerre sem, s ha azt mondják neki, hogy kimélni akarják immár a drága emberéletet, azt feleli, amit az egyszeri menyecske felelt öreges urának: kiméld a kutyádat, ne engem! S ami gazdasági érzék a népben megvan, az meg éppen a hadisarcz nélkül való békekötés ellen lázadó

benne. A háboru kimerítette a japán állam minden pénzerejét s a titokzatos japán istenek a megmondható, hogy a nemzeti kölcsönök hogy kiszípolyozták a szegény embert. A hadisarcból kellett volna az elesett hősök özvegyeinek és árváinak kegy- és nyugdíjat adni s ennek ugyan beföllegzett, ha a mikádó nagylelkű s az orosz császárnak elengedi a hadi kárpótlást! Sem Muczuhitó ő felsége, sem a japán marquisk, grófok s egyéb nemes urak nem fogják a maguk zsebét átüríteni az államkasszába — s egyelőre, míg a felpezsdülő kelet-ázsiai kereskedelem nem érezteti hatásait: irtózatossá nyomorúság nehezedik rá a csatákban csodát mívelt japán szegény emberre. Sic vos, non vobis, mellificatis, apes — s az újra kasba fogott méh érezteti gazdáival, hogy fulánkjai vannak.

Ahogy érezteti: annak a stílusa bizony egy kicsit japáni. Dühtől kéklő, vértől veres. De, gondoljuk meg, az áldozatai is japánok s a szégyenletes békét kötött Kamurának szegény ártatlan családja, mikor a tokiói csőcselék legyilkolta, ezt bizonyára épp oly természetesnek s igazságosnak érezte, mint maga a gyilkos csőcselék. A mikádó megtanulhatja, hogy a többségből kell válogatnia minisztereit, de azt nem igen tanulja meg, hogy ne küldhessen hasfölmetsző kést a bukott minisztereknek. De ha jól meggondoljuk: ebbe még az európai mikádók sem tanultak bele.

Yorick.

Lemondás.

Abrándot űző, törtető bolondok!
Fáradt a lelkem — féluton lemondok, —
Egy-két barázdán hajt talán vetés —
Minden helyett elég lesz egy kevés.
Elhagy az álom, a sok bohó kísértet,
Nem kell dicsőség, nem kell örök élet.

Emlékeket kövekre fel ne rójja
Jövendő évek roskatag Kliója,
Nevemre fátyolt bárki szánva vessen,
De nagy hűhóval senki ne szeressen.
Hivalkodók mind megtagadjanak —
De magukénak bízva mondjanak,
Kik összetörtek és a porba hulltak:
A koldusok és akik nyomorultak.
Kinek fejére sugár sose tévedt,
S akiket élni nem hagyott az élet,
A szenvedő, mohó tömeg, mely édes
Örömrre vár s hiú reményre éhes.
A gyöngye nép, a megvetett szemét,
Emelje hozzám bízva fel szemét,
S mint esti fény a csüggedt levelen:
Lebegjen szívében majd az én nevem.
S az is csak annyit mondjon, majd ha holtan
A sirba' fekszem: hogy az övé voltam.
És az gondoljon majd reám, ki szállva
Az álmok útján: megszegett a szárnya,
Tündérmeséket szíve megrabolt,
S reménye, vágya mind hiába volt.
Kik arra vágytak: győzedelmes karral
Hogy vívjanak az őrjöngő viharral,

S szilaj erővel, dáczzal, hatalommal
Nem harcolhattak, csak egy szélmalommal.
Akkibe Krisztus szenvedélye lángolt
És megváltottak volna egy világot,
S ha szívük vérét érte odaadták:
Meg nem becsülték — gunynyal kikacagták.
Születtek hősnek — lettek rongy bohócok:
Félig Czézárak — félig Don Kizsótok.

S megemlegessén aki szenvedett,
Mert sorsa más volt s másra született.
Ki nyomtalan suhant át a világon,
Mint gyöngye szél a sivár pusztaságon.
Aki a szépnek tengerére szállott
És összegyűjtve tenger drágaságot,
Mi kincse volt, azt telt marokra mérte —
Mindent adott és nem kért semmit érte!

Mezey Sándor.

Éjszaka.

Irta: M. RODZIEVICZ.

Mélyeséges csend uralkodott; az égről lesiklott a nap s a csillagok kezdtek hunyorogni, lassan-lassan, egymásután. A földön már elpihent a munka és a kunyhókban fellángolt az esti tűz.

Hosszu tavaszi nap ért véget, mely kifárasztotta az égi napot, a földi mezőket és embereket egyaránt.

A fáradt föld harmattal fődte be arcát, a kimerült ember éjszakai nyugalomra tért, míg a mennybolt csillagokkal vetette be barázdáit.

Csak a falun átvágó folyó zúgott, csobogott fáradhatatlanul, élt tovább is eleven életet. Vízén az utolsó kunyhó tüze véres folt gyanánt tükrözött, s belsejéből dal hallatszott ki, mely felriasztotta a nagy csendet.

A kunyhóban négy ember pihent a befejezett napi munka után.

A házigazda, félig fekvé, pipáját szította, a háziasszony krumplit hámozott; az ablak mellett egy ifju paraszt ült és hegedün kísérte a dalt, melyet egy fiatal nő énekelt, ki a kemenczénél állt és kezét összefonva tartotta fején.

Felső testét kaczerul hátravetette s tüzes pillantásokat vetett a hegedülőre.

Nem volt leány. Levágott haját tarka kendő fedte, asszonyos ruhát hordott, s a nyakán nem csillogott már gyöngysor, mint a leányokén.

Fekete szemében, sötét arczszínében, magas, karcsu alakjában, mozdulataiban és féktelen tekintetében volt valami vad, valami meg nem szelidíthető.

Régóta dalolt már ily hanyag testtartással, és bujtotta, szította az ifju bérest rejtélyes mosolyával, pillantása tűzével, ajka biborával. Mikor a tűz lohadt, a háziasszony néhány gyantás hasábot vetett rá és amint elment mellette, kedveskedve simogatta meg az asszonyt.

A béres-leeresztette a vonót, az asszony abban hagyta a dalt. A szoba egyszerre komorrá és csendessé vált.

— Dalolj még, leányom! — szólt az öreg asszony.

— Ez volt az utolsó! — felelte amaz és restül nyújtózkodott egy nagyot.

— Eh mit, az utolsó — kacagott a béres. — A lakodalomról még semmit sem énekeltél.

— Lakodalom! — szólt az asszony, megvetőleg legyintve kezével. — Nekem már eldalolták a lakodalmi nótát: meg neked is.

Lehajtotta fejét, s egyszerre vénebbnek, borusabbnak látszott.

— Seбай — vetette oda kihívóan a fiu. — Eldalolták, persze, de mindegyőnknek külön-külön; most majd együtt fujjuk el...

— Ejha! kópéja! — szólt az öreg asszony és durván, hangosan kaczagott. — Nem mégy inkább az asszonykádhoz?

— Bah, azt ugyan el nem lopja tőlem senki — felelt kicsinylő vállvonással. — No, Marynka, énekelj!

Marynka különös kaczagással kaczagott, keserűen de gőgösen is, s míg fejét hátravetette, hogy a kendője nyakára csuszott, egy lakodalmi nótába kezdett, mely azonban végtelen szomorúsággal zengett.

A házásélet igájáról dalolt, a gonosz anyósról, a kenyérről, melyet idegenben kell elfogyasztani...

Ekkor az ajtó hirtelen feltárult és a küszöbről behangzott a szokásos üdvözet:

— Dicsértessék a Jézus Krisztus!

A nóta egyszerre elnémult. A fiatal asszony a belépőre pillantott és elsápadva lépett hátra. A béres fölkel és önkéntelenül a sarokban álló evezőlapat felé nyult; a vénasszony összeverte két száraz tenyerét.

Csak a házigazda maradt teljesen nyugodt; a vendég felé bólintott e szavakkal:

— Mindörökké. Ámen!

A vendég belépett és behuzta maga mögött az ajtót.

Fiatal, magas, szélesvállú férfi volt, nyugodt, de bánatos arczkifejezéssel. Urasan öltözött, szürke kabátot hordott zöld hajtókéval. Kalapján bádög-medália fénylett, az erdőörök jelvénye — s magas czizmát viselt.

Karjára akasztva vitte puskáját és borzbőrből való tarisnyáját. Mindkettőt nyomban belépése után letette.

Aztán a fiatal asszonyhoz fordult.

— Jó estét, Marynka! — kiáltotta és mosolyogni igyekezett.

— Jó estét, Jakab — felelt az asszony közömbösen.

— Jó estét, anyó, apó! Jó estét, Mátyás? No hogy' folyik dolgotok?

— Csak úgy egyformán — válaszolta az öreg ember. — Hát neked, fiam?

— Csak úgy, valahogy.

Es a férfi megrázta fejét.

— Ehes vagy? — kérdezte a vénasszony.

— Nem. Fáradt vagyok. Az út hosszú. Szeretném kipihenni magam.

Letörülte az izzadságot homlokáról. Valami különös fáradtság foghatta el, mert fehér volt, mint a kréta és az ajka elkékült.

Leült a padkára és felsóhajtott:

— Innál egy korty pálinkát? — kérdezte széles mosolylyal Mátyás. — Olyan vagy, mint aki vámpirral kerül össze...

— Vannak gonoszabb kísértetek a vámpiroknál. Köszönöm, nem kell a pálinka. A lakodalmam óta nem iszom...

Rekkent hallgatás ült a szobára.

— Jön a szép éjszaka — törte meg a vendég a csendet. — Nincs zaj, nincs mozgás, az ember szíve neki-melegszik. Kellemes lesz a hazafelé való út.

— Itt maradsz éjszakára? — kérdezte az öreg asszony.

— Nem. Haza kell mennem. A szolgálat úgy kívánja. Egy óra hosszát maradok, míg a hold föl nem kél.

Felállt, a fiatal asszony mellé lépett, leült mellette a padra és megfogta kezét.

— Énekeljél, mikor benyitottam — mondta lágyan.

— Énekelj nekem is egyet!

Közönyösen, érzéstelenül, a sötét éjbe meredve a

nő csak engedte, hadd simogassa, hadd hizelegjen... A férfi könyörögve emelte rá gyöngéd szemét és hosszan nézett, nézett az arcába.

Mátyás a férfira bámult, kissé nyugtalanul, gyűlölettel, aztán magahitlen, orcátlanul. Rágyujtott pipájára és gunyos mosolylyal dudolni kezdett.

Arról a Marynkáról énekel, aki a három kérője közül csak annak akarja kezét adni, aki varázsfüvet hoz magával.

— Te szép nótákat tudsz — szólt Jakab, mikor a dal véget ért. — Olyan jól elhallgathat az ember!

Elfordult feleségétől, s mintha a hideg megcsapta volna, fejét hirtelen tenyerére hajtotta és lehunyta szemét.

Mátyás tovább mosolygott és tovább dalolt arról, hogyan megy Marynka oltár elé, míg az a kérő, aki a varázsfüvet megszerezte, visszatér. A hűtlenség büntetéseül a leány feje elvész a nyakáról.

— Ugy! — szólt hirtelen Jakab; fölkel és kiegyenesedett. — A feleségem nem akar *nekem* énekelni. Neked, legény, köszönöm, hogy daloltál. Az én kunyhómban sosem csendül ének, ez hát valóságos ünnep volt számomra. Nálam csendesesen telik el az este; csak anyám sóhajtoz, a tücsök a sarokban hegedül és a fák zúgnak hozzá odakinn.

Nevetett, megigazította övét, kisimitotta haját homlokából és fegyvere után nyult.

— De már ideje az indulásnak. Készülődj, Marynka — szólott az asszonyhoz, míg pipáját tömte.

— Maradj itt! — kérte még egyszer a vénasszony.

— Nem. Ilyen éjszakán, mint a mai: jól esik az evezés. Az út hosszú; korán pitymallik... Ideje...

A fiatal asszony gépiesen fölkel, nyílt ellenállás nélkül, de valami merev kifejezéssel szemében.

Mátyás jó éjt mondott és eltávozott.

— Hallgass rám, fiam — kiáltott a házigazda. — Okos ember vagy... Ne büntesd túlkeményen. Az asszony fiatal és buta...

— Jakab!... — szólt az öregasszony és megfogta veje kezét. — Beszélj a lelkére, de ne üsd... majd megjavul!

Jakab körültekintett.

A fiatal asszony felkészülve várt már, hóna alatt egy bugyorral, s inkább kíváncsian nézett férjére semmint félénken.

— Addsa, én viszem — szólt a férfi kurtán.

Köszönt és elindult.

Az ajtó csikorgott aztán ismét csend lett köröskörül. A két éjszakai vándor, a férfi meg a nő lefelé mentek a folyóhoz vezető ösvényen. Szót sem váltottak. Elől a nő, hátul a férfi; a hold megkézszerezte és kísértetiesen egymásba fonta árnyékukat.

Utközben néhány leánynyal találkozott, akik vizet vittek. Köszöntek egymásnak és tovább haladtak.

Utánuk vihogás és suttagás hallatszott.

— A buta Jakab megint eljött, hogy az asszonykáját hazavigye!

— Meg akarja szelidíteni a cigányvért! ugyanugyan... ha ha...

A férfi hallotta a suttagást. Lecsüggesztette fejét. Hát már közcsuffá lett?

De hallgatott.

Lementek a folyóra, mely lágy csobogással nyaldosott körül egy, a parton kikötött csónakot, mely száraz lombbal volt kiágyazva. Marynka reávetette magát erre a fekvőhelyre, mintha aludni akarna.

Jakab megindította a csónakot s csakhamar a másik parton jártak, alacsony bozótok árnyékában. Kis idő múltán eltűnt a falu látásuk elől, s maguk voltak, teljesen maguk ebben a hallgató tavaszi éjszakában.

Az erdész letette botját, tarisznyáját, kabátját.

Az éjszaka melege megcsapta. A hold ezüst világságot öntött a folyóra, melyen a csónak lágyan ringatózott, míg csónakosa bánatosan meredt a homályos messze-ségbe.

A folyóból nedves, átható illat áradt.

A parti ligetekben csalogánydal zengett. A mezőn lidérczények táncoltak, fehéres ködök terjeszkedtek, minden hallgatott, emberi teremtménynek nyoma sem volt látható.

Jakab zajtalanul evezett tova.

A csónak árnyék gyanánt suhant a tükörsima víz felületén, alig vonva könnyű ránczot is. Az asszony úgy feküdt az árnyékban, mintha aludna.

Hirtelen megszólalt lágy, gyöngéd, olvadékony hangon a férfi:

— Hallgass meg, Marynka!

— Beszélj — felelt Marynka tompán.

— Mondd, mit tettem neked?

— Semmit. Csak nem köllesz nékem.

— Ugy. Hát az anyámnak igaza volt. Végy magadhoz — azt mondta — veszett kutyát, ha simogatod, eteted, megszeret. Végy magadhoz kigyót a fészkből, ápold, hizlald, ragaszkodik hozzád. De embert ne simogass; megtépáz, beléd harap és elszalad...

— Igaza volt. Nem kellett volna magadhoz vened.

A férfi meglepetve nézett a nőre.

— Hát erőszakkal vettek el? Két évvel ennekelőtte — emlékszel még — Szent János napján találkoztunk az erdei tisztáson. A legények tüzeket gyujtogattak, a leányok ódon nótákat énekeltek. Marynka, mi rosszat tettem neked azzal, hogy beléd szerettem...

— Semmit.

— Hogyan gondolhattam volna, hogy nem szeretsz tovább mint egy éjszakán keresztül? Mert akkor... akkor szeretted. A tölgyek alatt vártuk be a reggelt, egymásba font kezekkel. S talán megbántottalak, talán igazságtalan voltam hozzád?...

— Nem.

— Elmentem szüleidhez... egyszer, kétszer... sokszor. Szívesen láttál. Sok más férfi szeretett, de csak tréfaságból, bolondságból, életét egyik sem akarta neked áldozni. S ez az én egyetlen vétkem...

Izgatottan ütött a hullámra evezőjével. Nehány felriasztott hal csobogó zajjal uszott el onnan. A csalogányok elnémultak a bokorban, a csónak megingott.

Az éjszaka csendje hatott a férfira.

Halk, elfojtott hangon beszélt tovább.

— Szüleidhez mentem... Veled minden éjjel a folyónál találkoztam. Szerettük egymást. Kértelek: légy az enyém. Ugy fogsz trónolni házamban, mint a királyné, mint a szemem fényére úgy akartam ügyelni rád. Szívem vérét odaadtam volna érted. Mit törődtem azzal, mit fecsegnek rólad a rossz nyelvek a faluban. Mit törődtem jóbarátaim figyelmeztetésével? Biztam benned, mint a magam lelkében. Melleme hajtván fejed, figyeltél szómra, megengeded csókolni szád' és egészen elvetted az eszemet... Mikor szüleid térdét átfogva könyörögtem a kezédért, sirtál, mint mikor örömeiben sir az ember... Szeretted...

— Talán...

— Oh, édes istenem! Mit szenvedtem én az idő óta! Vágyakozás, nyugtalanság, boldogság, fájdalom gyötörték... Akkor hazavittelek. Éppen ilyen csendes, édes éjszaka volt, mint ma. Már azt is elfeledted?

— El.

— Gonosz asszony!... Egek ura, ha egy embert megölök és árváihoz olyan jó vagyok, mint hozzád voltam ez egy év alatt, akkor is megszabadultam volna a vétektől. A hóhér is kimélné, ha annyi jót tettem volna néki!

De te megharaptad a kezét, mely simogatott. Elvakítottad a szemem, széttiptartad a szívem, kettészakitottad a lelkem!...

— Ugy?

— Elhagytál, megszöktél. A földön henteregtem, a homokba haraptam, nem volt egyetlen izem, egyetlen erecském, mely halálosan ne fájt volna, vérem könnyel elegy folyt, fejem, azt hittem, örületől feszül szét. S én, barom, vigasztalagattam magam: hátha meggondolja magát, hátha megbánja még? Elmentem érted, a szegény, a kacaj, a csufság ellenére. Hazavittelek. Soha munkára nem kergettelek, soha hozzád nem nyultam, nem kényszeríttelek. Csak azt mondtam neked: Marynka, szívem; Marynka, virágom. — Azt hittem elhagynak gonosz gondolataid... De másodszor is megszöktél...

— Meg.

— Anyám azt mondta: hadd maradjon! Az emberek azt tanácsolták: Űsd!... Nem akartam.

— Vertél volna! — mormogta az asszony — öltél volna meg! Véget kellett volna vetned ennek!

Egy pillanatig Jakabra tekintett, rémülettel, utálattal teli szemével, aztán elfordult tőle és tovább hallgatott.

— Nem tudtam megtenni! Nem tudtam megtenni! kiáltott föl hirtelen kétségbeesett panaszszal hangjában a férfi. — De arra már elhagyott a hit és a reménykedés. Tudtam, hogy attól a Mátyástól már meg nem válthatlak, se kéréssel, se fenyegetéssel, se jóssággal, se vérrel. Nem küzködtem tovább a sors ellen. Tenéked kedvesebb az az ember, aki tőled a feleségéhez megy haza és téged kinevet. Elvenni nem akart, de piszkálódni, nótákat fujni, ostobáskodni — azt tud. Sok olyanja van, mint amije te vagy, mindennap másik és ha otthon van, a felesége mellett: mindegyiket kineveti. De te szereted!... de te szereted... Mít volna itt mit tenni?...

A férfi elhallgatott. Aztán csendesen folytatta:

— Igen, végének kellett már szakadni. Ideje volt. Egyőnk fölösleges ezen a világon. Meg akartam ölni magamat, de akkor sem kaptad volna meg Mátyást a felesége miatt. Azt gondoltam: őt ölöm meg. De az butaság. Csak rád nem gondoltam. Nem. Nem tudtam rád gondolni. Tél volt, s akkor nálam voltál. A szerelemtől nem tudtam szabadulni. Megölhetem a fájdalmat magamban, de a szerelmet nem. Mig a tavasz el nem jött, így volt. Titokban sirtál, a szemed zavaros volt, a rejtett bánkódástól sorvadnál. Mindennap nyugtalanul tértem haza az erdőből: megtalállak-e még. S mikor eltűnt a jég, egy este, hogy hazaérkeztem, Marynka nem volt ott. Hát te magad mondtál ítéletet magad fölött.

— Ítéletet? Micsoda ítéletet? — kérdezte az asszony és halálsápadtan emelte a férfira tekintetét.

A férfi ott állt a nő előtt, teljes holdfényben, s feje fölött el, le a mozgalmas habokra nézett. Mozdulatlanul és sötéten állt a parton egy szélmalom, kísértethez hasonlóan.

Hirtelen jobb felé, egy keskeny fekete csatornába hajtott a csónakot.

— Ez nem a mi utunk! — kiáltott az asszony és fölkelt.

— Nem a mi utunk, hanem a tiéd — válaszolt a férfi. — Innenfelől közelebb leszel a jóbarátodhoz.

Az asszony összereszt és figyelmesen fürkészni kezdte a partot. Helyet keresett, ahová kényelmesen kiugorhatnék.

A férfi megértette szándékát és félig megvetően, félig szomorúan mosolygott.

— Igen, igen, elszökhetsz innen a szeretődhez, de a büntetés elől, ami vár reád, el nem szökhetsz. Nem fogsz vénséget érní, ebben bizonyos lehetsz.

Lassan, nyugodtan beszélt, mint az olyan ember, akit szándékától semmi sem téríthet el. Mindkét felől tőzeges

partok nyultak el, feneketlen mocsarak, s ezek között folyt a mély folyó...

A hold oldalt kísérte, és a csend még nagyobb lett, mert a mocsarakon elhallgattak a madarak.

Itt-ott Szent-János-bogarak ragyogtak szikrák gyanánt a bozótban és rejtelmes hangok, mint elfojtott sóhajok, szorongó susogás, halkított nyögés hallatszottak, de inkább csak a lélek megérzése, mint a testi hallás számára.

Itt-ott összecsomósodott a fehér esti köd és a vizek fölött fantasztikus alakok csoportját képezte, melyek hol a csónak előtt futkároztak, hol követték, mint a gonosz kísértetek.

Az asszonyt halálos ijedség fogta el. Érezte, hogy valami gonosz dolog készül a sötétségben és leselkedik reá. Reszketve csukta le a szemét és összekuporodott a csónak fenekén.

A férfi arcvonásai egyre keményebbek, egyre kegyetlenebbek lettek. Megölte lelkében maradékát a szerelemnek, melyet ez asszony iránt érzett.

Hangja rekedt volt, mikor így szólt:

— Most visszaadom szabadságodat. Innen eljuthatsz Mátyás kunyhójához. A folyó egyenesen odamegy. Simogathatod, csókolgathatod, ablaka alatt énekelhetsz éjszaka. Visszakapod a szabadságodat.

Ledobta az evezőt és kabátja zsebéből fehér, szegélyein tarka kendőt huzott ki.

— Lakodalmi kendődben küldelek a nagy ünnepre.

A csónak az örvényen keringett, majd kissé megállt.

— Jakab — kiáltott az asszony — hadd éljek!

— Kimélted az életemet? — kérdezte a férfi és egy lépéssel közelebb ment feleségéhez.

— Gyilkos! Vadállat!... Segítség!

Hangja megtört...

A férfi egyik kezével megragadta, a másikkal a kendőt fejére és vállára kötötte, aztán erősen meghuzta a nyaka körül.

Az asszony hiába küzdött férje szörnyü erejével.

A férfi fölemelte, egy pillanatig himbálta a levegőben, aztán az örvénybe dobta. A víz felcsapott és elnyelte a testet, aztán még egyszer, majd még egyszer kiköpte magából, s zugva csufolta ki utolsó kétségbeesett erőfeszítéseit a halállal viaskodónak.

A fehér kendő megcsillant... aztán csak a kezek látszottak, végre az örvény hangos sziszegéssel tovább forgott és csak széles vizgyűrűk terjedtek és mosódtak szét körülötte...

*

Jakab letörülte homlokáról a hideg verítéket, felvette az evezőt és a keskeny csatornán visszafelé evezett.

Köröskörül ismét csend támadt.

A hold ezüst világában a csónak előtt fehér ködök hömpölyögtek.

A szélmalom egyre nyújtóztatta karjait, csuful, rejtelmesen, mint valami vén, veszedelmes jövendőmondó.

A csónak most sokkal könnyebb volt s a víz gyorsan sodorta magával. A bokorban a csalogányok ujjongtak a közelgő hajnal elébe.

A férfi hirtelen a csónak fenekére roskadt, hangosan felnyögött, azután vad, kétségbeesett üvöltésben tört ki.

Az ár egy kis öbölbe hajtotta a csónakot és az eltűnt a fűzek árnyékában.

És a férfi még egyre jajongott és áttörte hangjával az éjszakát és tulharsogta a csalogánydalt és a természet csendes lélekzetvételét.

Keleten az ég lassan sápadni kezdett.

*

Félévvvel később, mikor az őszi szél őrzöngött át a sikon és hideg eső verte az ablaküveget, Jakab elbucszott anyjától — egy sötét börtönfülkében.

Ott ült, elkészülve a hosszú utra, melyet holnap kellett megkezdenie, mert kitörölték az emberi társadalomból, de ez nem bántotta... Nyugodtan, szomoruan, fejét a mellére csüggesztve ült...

Anyja előtte kuporgott a földön. Köztük feküdt a rab-tarisznya, melyet anyja vett neki és töltött meg az utra. Az öreg asszony is készen volt már a nagy vándor-utra. Két átalvető tarisznya volt a vállán, kezében koldusbotot tartott; így ültek hallgatva egymással szemben, s a legcsekélyebb megbánás vagy elégedetlenség jelét sem adták.

Csak az öreg asszony kisirt szemei mutatták, hogy fenékgig üritette a szenvedések poharát. Mindketten tudták, hogy vigasztalan öregséget érnek, koldusboton, mert az igazság keze lesujtott.

Minden szó fölösleges volna itt. A férfi, nem tudván irni, úgy sem küldhet hirt maga felől a fogságból. És ha írna is, egyetlen sor sem találná meg anyját a bolyongó koldusasszonyt. Meghaltak egymásra nézve.

Sokáig hallgattak mindaketten; végre az öreg asszony megkérdezte:

— Könnyebb a sorsod most, fiam?

— Miért? — kérdezte ez meglepetve.

— Mert nem él már.

— Nem — válaszolt a férfi a fejét rázva. — Lelkemből nem tudtam kitépni. Ott marad halálom napjáig. Azért küldtem a másvilágra, hogy igazság legyen, nem azért, hogy könnyítsek a sorsomon. Az ő gyötrelmei megszűntek, az enyének most kezdődnek. Oh, anyám, egy pillanatra sem távozik szivemből! Magammal viszem, anyám!

— Bár soha ki ne eresztené ezért a gonosz a karmai közül! — kezdett nyögve átkozódni az anya.

— Csend! — szakította félbe fenyegetőleg fia. — Ne említsd nevét, ne átkozd. En megöltem, most senkinek sincs joga bántani, hozzányulni. Ami az enyém: enyém! Menj, anyám, eridj már! Éjszaka lesz, válni kell.

A fiu fölkelt és megcsókolta az öreg asszony érdes kezét.

— Köszönöm az ápolást, meg a részvétet — tette hozzá csendesén. — Köszönöm az elemózsiát is. Most már semmire sincs szükségem. Eridj már anyám.

Az öreg asszony szótlanul fölkelt. Könnyek csorogtak arcza ránczain. Reszkető kézzel simogatta fia arczát, s mivel hosszú öregségében megszokta, hogy engedelmeskedjék fiának, ótalmazójának, hallgatva az ajtó felé fordult.

— Anyám! — kiáltott utána a fiu. — Jól vigyázz! Nem szabad átkoznod! Tenéked meghalt már! Hadd pihenjen a halott. Ő végigszenvedte a maga részét. Mondd, hogy nem fogod gyalázni soha!

— Legyen meg a te akaratod fiam! — felelt az öreg asszony sirva.

A küszöbről még egyszer visszatekintett.

— Dicsértessék a Jézus Krisztus — bucsuzott a hagyományos köszönéssel.

— Mindörökké amen! — felelt a fiu és feje mellére hanyatlott...

Ahol sok háziasszony van, kevés a tojás.

*

A tudomány a nők karjaiban fullad meg.

*

Ha megczukrozod is az anyósodat, még mindig keserű lesz.

A szerelem könyvéből.

Nem tudtam még, milyen az arcod,
Nem tudtam még, mi a neved,
Csak azt tudtam, hogy el fogsz jönni
És hogy találkozom veled.
Sejtettem ó, egy mosolyodtól
Lefoszlik rólam szenny, salak.
Ó, tudtam azt, hogy el fogsz jönni...
S behúnyt szemekkel vártalak!

S amig köröttem zűrzavarban
Kiáltoztak az emberek,
Egy hang csendült fel lágyan, mint gyöngy,
Mely ezüst korszóból pereg.
Felujjongtam... Valaki megvált
S magam tisztának érzem.
Éreztem, eljött, akit vártam...
S nem mertem felnyitni szemem!

Balla Ignác.

Krónika III.

La vérité est en marche.

— szept. 15.

Az igazság utban van. Egyszer a baloldali ujságokban dül, másnap a jobboldali lapokban grasszál. Ami ma szent igaz volt, másnap már hazugság. Ma Bánffy, holnap Kristóffy. Ma Zigány Árpád, holnap ki tudja ki... Az igazság utban van.

És egyre szennyesebb hullámokat vet fel. Államférfiak reputációja, rendőri főemberek megbízhatósága és ujságírók tisztessége uszik a tetején, mintha ez a Zeysig-ügy mindazt a garasos balkáni panamát, ami nálunk divik, egyszerre a világ elé akarná sodorni.

Nem értek a politikához és semmi közöm hozzá, hogy mi fogja végre lecsapolni ezeket a Pactolus-habjait. De egyet érzek és tudok, hogy ez a mi világunk nem bír meg annyi gyanusítást, amennyi most a levegőben bűzlik, nem bírja meg a politikai és személyi gyűlöletnek azt a villámmal terhes fellegét, amelyből most mindennap a hirlapi nyilatkozatok egész raja cikázik. Ebbe épp a legbecsületesebb emberek fognak beleőrülni.

Nem igaz, hogy akinek nyugodt a lelkiismerete, nyugodtan is várhatja be az eseményeket. Nem igaz ez azért, mert ebben az ügyben konfundálják a politikai és a személyi becsületet. Én azt hiszem, ha valaki a Hohenzollnereket akarja és nem a Habsburgokat — mellesleg: ezt senkisé akarja — lehet főbenjáró bűnös, de vértanuhalált is halhat az eszméjéért. De nem erről van itt szó. Az egyik politikai irány vádolja a másikat a nyilvánosság előtt, hogy a rovására felségsértő röpiratot koholt. Akár megtörtént, akár nem, ez a politika dolga és a politikában éppúgy történnek aknamunkák, mint a japáni háboruban. És kének is éppúgy szerepelnek benne és éppúgy az ellenfél fogságába jutnak, mint a háboruban.

De ebben a politikai harcban nem elégesznek meg

azzal, hogy az elfogott kémet a hadijog szerint megbüntetik, nem elégesznek meg azzal, hogy politikailag megtorolják, hanem kivétel nélkül nekiszégezik a szívének a kést ezzel: *te pénzt fogadtál el!*

Sem az egyik, sem a másik párton nem vagyok. Még a pártatlant sem akarom játszani, mert már egyszer megvallottam, hogy nem értek az urak dolgához. De mégis érint a kérdés, mert ujságíró vagyok.

Napról-napra nagyobb aggodalommal megyek be a »műhelybe«, járok el a kávéházakba, ahol a kollégáim tanyáznak. És a szemem előtt, a fülem hallatára gyilkolják egymást a »fiuk«.

Publikumbeli ember nem sejt, nem is sejtheti, hogy miféle járvány dühöng most Bohémiában. Tréfálkoznak és nevetgélnek még mindig, mert a szegénységüket és a jókedvüket nem képes elpusztítani semmi, de a kaczagásukban van valami a halál borzongásából és fogavaczogásából. Mintha az erkölcsi kolera réme ott somfordálna körülöttük.

Hogyisne! Tegnap még évődtek az egyik kollégájukkal, hogy mennyi pénzt »revolverezett ki« és estére már az ujságok hozzák őt a ravatalon, az erkölcsi halottak undorító, fekélyes saroglyáján. És mindenki menekül előle. Mert a rém ott ül a halott szemében és ki tudja, holnap nem az előre fogja-e a fogát viczorítani. Az a túlságos jókedv, zajos hahota, cinikus gúny, ami most köztük tombol, valami csodálatos védekezés a fenyegető halál némaságával szemben.

És mindez miért? Azért mert bizonyos urak politikát üznek. Ezek olyan nagy és gazdag urak, hogy nem lehet rájuk fogni, hogy ezüstkanalat loptak, vagy hogy tíz forint sápot vágtak zsebre. Ezek az urak még akkor is rózsás színben fognak virulni, ha parlamenti vesztegetésen kapják őket rajta. Legfeljebb nem irhatnak többé vezércikket, nem viselhetnek többé miniszteri tárczát és hazamehetnek hat ökröt hajtani sok száz holdas birtokukra. Bizvást mondhatjátok, hogy kutya bajuk sem lesz.

De ti, szegény, száz és egynehány koronás fizetésű ujságírók, akik az egész ügy ódiáját viselitek, akiken rajta szárad a közönség elfogultsága, hogy »minden ujságíró megvesztegethető«, ti, akik ilyen silány politikai affér miatt az állástokat, kenyereteket, életeteket, sőt mi több: a becsületeteket is elveszithetitek, hogy ti miért gyilkoljátok egymást amaz üres nagyfejűek miatt, azt nem értem.

Hogy kiderüljön az igazság? Köszönöm az olyan igazságot, amelybe belepusztul néhány gyöngé, gyámoltalan robotmunkása a sajtónak, ellenben a veszekedő urak sértetlenül mennek szét jobbra is, balra is.

Abszolutizmus? Koaliczió? Magyar vezényleti nyelv? Általános választófog? Mit nekünk Hekuba! Nem leszünk-e mi azontúl is azok a szamarak, akik visszük a többieket előre és csak a gazdánk változott meg?

Jusson eszetekbe a Phaedrus gyönyörű meséje Cybele papjairól, akik a maguk szamarán jártak koldulni, reáhalmoztak minden terhet, úgy hogy végül a szegény pára kimult. De még halála után sem volt békéje, mert a papok dobott csináltak a bőrből úgy, hogy halóporában is kijutott neki az ütlegekből.

Ez a ti sorsotok is. Cybele papjai tovább fognak táncolni és koldulni, de a ti irhátokon fogják elverni a szent marsot. Hogy melyik mars lesz az, azt már — hál' Istennek — nem fogjátok érezni.

Ne gyilkoljátok egymást. Úgyis tudom, hogy nem gyűlöletből rohantok egymás ellen, hanem az újságíró fanatizmusából, amelyet külső ember meg sem ért. Ilyen válságok alkalmából érzem és merem kimondani, hogy naivabb, becsületesebb, nagyravágyóbb emberek nincsenek mint ti vagytok. Minden józan jámbor ember igyekszik magának házat, vagyonkát, nyugalmat szerezni, ti a bizonytalan existenciának vetitek magatokat oda — egy semmiért.

Minden újságíró a redakció íróasztalához egy költőt visz, aki titokban verset vagy drámát faragott. És akármilyen lesz belőletek, publiczista, riporter, kritikus, szerkesztő, ez a költő nem vész ki belőletek egészen soha.

Vajjon mikor néha együtt vagyunk és késő éjszakán végig nézünk az egymás fakó arcán, nem jut-e nektek is minduntalan az eszetekbe, hogy ugyan nem valami betegség, nyugtalan idegbaj hozta-e össze ezt a társaságot? A legtöbb biztos existenciát vagy legalább is megnyugtató diplomát dobott félre, hogy újságíró lehessen.

Vajjon azért-e, mert a hírlapíró pályája olyan biztos, olyan nyugalmas és jövedelmes? Nem vagytok-e ti mind hazárdjátékosok, akiknél egyenesen az életük forog kockán?

Nem zsványbecsületet követeltek tőletek. Nem kívánom tőletek a hazárdjátékosok összetartását a rendőrséggel és mindenféle más hatóságokkal szemben.

Hanem ébreszszétek fel magatokban a régi költőt, aki titokban verseket és drámákat faragott és aki most sem szunnyadt el egészen.

Ne nézzetek kajánul az egymás szemébe, ne rejtegetsetek tört a szavaitokban, ne marcangoljátok egymást gyanúsításokkal, ne lessétek, mikor sápad el az asztaltársatok és hogy jobb ruhát hord-e, többet költ-e mint egy héttel ezelőtt.

Mondom nektek, a Zeysig-ügy reátok nézve nincs. Ez csupán Cybele papjait érdekli. Hadd verjék be ők az egymás fejét . . .

Ne gyilkoljátok egymást.

Szini Gyula.

Krónika IV.

A japánok dala.

— szept. 15.

Miattunk volt a fél világ
A multkor sárga-lázban
És mi vagyunk a nippek is
Sok finom, úri házban
A harakiri itt terem
S a lótuszok, banánok —
Hej, furcsa egy nép is vagyunk
Mi fürge kis japánok.

Miként egy svábnak Óbudán
Oly nyugodt volt az éltünk,
Kását evénk, teát ivánk
És szeretőt cseréltünk;

Hirünket messze elvívék
A szives gésa-lányok —
Hej boldog egy nép is vagyunk
Mi fürge kis japánok!

De — bár a hívás elmaradt —
Csak jött a muszka zsoldos
S békén mi értünk lelkesült
A suszter és a boltos,
Az utcaseprő gyermek is,
Sőt Óbudán a svábok —
Haj, roppant híres nép levénk
Mi fürge kis japánok.

S látván, hogy ölni jól tudunk
S látván, olcsó a vérünk
Európa minden népe szólt:
Testvér e nemzet vélünk!
Mely műveltség! Mely haladás!
Büszkék legyünk reájok —
Mert művelő nép, mint látható,
A fürge kis japánok!

Ám elfogyott a puszkapor,
A hős sereg kifáradt,
Tehát mikádónk elfogá
Emberbaráti bánat.
A béke ismert angyala
Zsebünkre, haj, leszállott —
Mivel nagylelkű nép vagyunk
Mi fürge kis japánok.

A bölcs, humánus tényeken
Egész Európa épült
Dicsért a Times, a Budapest,
Hogy szinte belekékült;
Minket dicsértek elnökök,
Czárók, királyok, khánok:
Hogy a legelső nép vagyunk
Mi fürge kis japánok.

Mint tudva van, a legdicsőbb,
A földön, óh, a béke!
Haj romba fekszik Tokió
És gyilkolódunk érte;
Hát élet az, ha nincs ölés
S nem vért folytat az árok?! —
Humánus, művelt nép vagyunk
Mi fürge kis japánok!

Vakarja üstökét a Times
S a Budapest is bánja;
Csupán a kávéház örül:
Lám, adta kis Japánja!
S sok nép örül; mégsem különb
E sárga nemzet nálók —
Nem hősök ők, csak emberek
A hitvány kis japánok.

Kócz.

Mindegyik férfi szenvedélyes, de az asszony kilenczszerte az.

*

Apád testvére még mindig jobb, mint az apósod.

*

A vén embernek legtöbbet a fiatal asszonyok és a jó szakácsnők ártnak.

INNEN-ONNAN.

○ **Fogy a magyar.** Diadalmas hirt jelentenek a statisztikusok. A magyaroknak Amerikába való bevándorlása hétről-hétre csökken. Igaz, még az utolsó héten is sokan mentek el, ezerkétszázhatvannégyen, de mi ez a tavalyi és harmadévi kivándorláshoz képest? Akkor minden héten hárommennyi magyarral fogytunk meg idehaza. Világos tehát a tendencia: a kivándorlási hajlandóság csökken a magyarban. És van ezért nagy öröm és halleluja. Nekünk meg eszünkbe jut az egyszeri ember szomorú panasza. Keseregte fünek-fának:

— Negyedéve négy gyerekemet hantoltam el, harmadéve kettőt, tavaly egyet. Az idén, hála istennek, nem volt halott a házamban.

Kérdik tőle résztvevőn:

— És hány gyereke van még otthon...

— Nincsen nekem uram már egy se...

Csökken a kivándorlás, egyre csökken. A múlt héten már csak ezerhatszázhatvannégyen mentek ki. De nem azért van-e így, mert fogy a magyar?...

△ **A Marseillaise.** Határozottan merem állítani, hogy a Marseillaisenek sokkal borzongatóbb és megrázóbb hatása van a színpadon, mint az utczán. Az a harcziás kórista, aki az Ember tragédiájában a lámpák elé áll és jól összhangoltan kivágja a dalárdarezet, harsogva és harcziásan betölti a nézőteret. Az a harmincezer ember, aki egy végtelen kolbászba formálva végig hőmpölyög a körutakon s egymás hegyén-hátán, összevissza dünyög a proletárok harczi dalát, zavaros morajnál egyebet nem tud produkálni. A nemzeti színházban a nóta forradalmibb, mint akár a Bastille lerombolásánál. De hát a Bastillet mégis lerombolták s ez már a nemzeti színházi Marseillaisenél is fönségesebb volt. Akik a képviselőház lépcsőjén állva ilyfajta esztétikai paralellákat vontak, kitűnő megfigyelők és igen bátor gondolkodók. Kimondom nyíltan, noha magam is köztük vagyok, sőt talán én vagyok az egyetlen közöttük. De magamat is figyelmeztetem arra, hogy a nóta éneklése nem is arra a hatásra számít, melyet a hallgatóságban kelt, hanem amely magát az éneklőt fogja el. S itt ne legyen szó a nemzeti színház kóristájáról, mert itt már kómor redőkbe szedőd-jék minden burzsoá-homlok és orditson teli tüdővel rendőrség után, aki ezt a Bastille- és bankházromboló nótát csukja be. Ez a nóta megfeszíti az éneklők minden izmát és lelkéből kiönt minden szubjektív gondolatot. Nem szegény ember, nem feleséges ember, nem tiz gyermek apja énekl a Marseillaiset, hanem egy elvont fogalom. Egy ember, aki egyebet se tud magáról, csakhogy masiroznia, énekelnie kell az általános választói jogért s aki épugy fog barrikádon verekedni, vagy általános sztrájkban koplalni, ahogy most énekel és tüntet, mindig a vezér kommandója szerint. Ennek a hadseregnek nem kell vívmány, nem kell vezénnyelv, nem kell puska és ágyu se, ennek a hadseregnek van nótája és ez elég.

○ **Hopkosz.** (Találós kérdés.) Valamikor hajdanában felkerekedett egy nagy társaság és elment egy szép kellemes városba. Leültek egy hosszú asztal mellé, tanácskoztak, konferáltak, diskuráltak, tanakodtak, s végezetül így szóltak a magisztrátus fejének: »Tisztelt polgármester ur! Hozassa ide ami becsstelen ital van a városban. Limonádét és málnát, ásványvizet és hopkoszt.« És elkezdtek inni és inni, és egyre ittak vizeket és limonádékat, gazeuset és hopkoszt. És mikor már minden szesztelen ital levándorolt a torkukon, szép csöndesen tovább mentek egy másik városba limonádézni...

És valamikor hajdanában felkerekedett egy másik nagy társaság és elment egy másik városba. Nem sokat tanakodtak és nem sokat vitáztak, se nem konferáltak, se nem peroráltak, hanem mondták a magisztrátus fejének: »Tisztelt polgármester ur! Ami csak szeszes ital van a városban, hozassa ide. Sört és bort, pezsgőt és pálinkát.« És elkezdtek inni és inni, és egyre ittak söröket és borokat, pezsgőket és likőröket. És mikor már minden szeszes ital levándorolt a torkukon, vig nótázások közt tovább mentek egy másik városba iszogatni, dalolgatni.

A találós kérdés:

Melyik volt a kettő közül az alkoholista és melyik az antialkoholista kongresszus?...

* * *

○ **Professzor von Zeysig.** Kolbász nincs annyi, mint nap, de Zeysig tanár több van. Hétfőn Weisz Julián volt a Zeysig, kedden Mendl Miksa, szerdán Banneth Sándor, csütörtökön Zigány Árpád, pénteken Kristóffy József, szombaton Lakatos László, vasárnap Bánffy Dezső báró. És ezért Weisz Julián bepörli az Ujságot, az Ujság bepörli a Pesti Hirlapot, Banneth Sándor bepörli az egész sajtót, az ügyészség pörli Zigány Árpádot, Kristóffy József pörli a Budapesti Hirlapot, báró Bánffy Dezső pörli a rendőrséget. És ahány panaszos és ahány vádlott, mindeniknek van fővédője és alvédője, ügyvédje és jogi képviselője. A végén pedig se röpirat, se szerző, se Hohenzollern, se Habsburg, se professzor, se Zeysig, hanem egy sereg fiskális, aki jobbfelől üt és balfelől üt, s vígan mondja:

— Nekem füttyölt!...

* * *

○ **A Madonna koronája.** A pápa ő szentsége elrendelte, hogy a szentpéteri Madonnának vegyék le fejéről drága koronáját, amely aranyból való és csillogó gyémántokkal, ragyogó klárisokkal ékes. És elrendelte a pápa ő szentsége, hogy tegyenek a Madonna fejére egy másik koronát, amely talmiból készül és strasszokkal lesz kirakva. A dolog a tolvajok miatt csinálódik nyilván. Ha lelopják a Madonna fejéről az ő koronáját, már a csalódásban is megkapják méltó büntetésüket. Ámbár az se lehetetlen, hogy valami pénzügyi művelet van a csere háta mögött. Mert a tolvajokat nehéz becsapni. A tolvajok jobban megjegyzik maguknak az ilyen változást, mint a becsületes emberek, és ha már a Madonna koronáját akarják ellopni, inkább a pápai kincstárból viszik el az igazit, mintsem a szent Péter-templomból a hamisat. Egyébként a Madonna a fő és nem a koronája. Másképp van az égiekkel, mint a földi asszonyokkal. Ő nagyságáékkal próbálja meg valaki óvatosságból hamis ékszereket hordatni!...

* * *

* **Hopp Ferencz,** a mi jó öreg globetrotterünk, aki harmadéve hetvenéves korában tette harmadik körutját a világ körül, a tavasszal kissé gyöngékedett. Barátai pihenést ajánlottak neki, ki egyik fürdőt, ki a másikat kommandálta, gyömszőlést, masszaget, tengeri fürdőt és egyéb fiatalító kurát, de az öreg ur nem hajtott a szép szóra, hanem felkászolódt és elment negyedik világgörül utjára, ahonnan a napokban megerősödvé, egészségtől duzzadva, derült, fiatal kedélyállapotban szerencsésen hazaérkezett. Összevissza százötven napot töltött utban, hetvenkét napot a tengeren és csak nyolcz napot a vasuti kupében. Barátainak a földgömb minden pontjáról küldözgette a levelezőlapokat, Port-Saidból, Arábiából, Ceylon szigetéről, déli Ausztráliából, Uj-Seelandról, a Fidzsi-szigetéről, Honoluluból, Kanadából. Visszajövet egy kupicza viskire benézett Londonba, egy pohár pezsgőre Párisba, most pedig mindnyájunk örömére itthon van és

nyélbe üti utijegyzeteit, hogy azokat a földrajzi társaságban, melynek tagja, legközelebb felolvassa. Az öreg Hopp azt tartja, hogy csak egy pihenés van: a tengeren, messze a hétköznapi élet hangyaboly-nyüzgésétől, gondjától, izgalmaitól. Exotikus műtárgyainak elsőrangú gyűjteményét, melyet a Nemzeti Muzeumnak szánt, ismét jelentékenyen gazdagította. Titokban azt a reményét dédelgeti, hogy elmegy ő még egyszer, ötödször is megittasodni a távol exotikus világrések szépségeitől. Isten segítse! Arra felé ugyanis oly ritkán fordul meg egy-egy magyar!

Művészet.

Két kiállítás.

Most megint igen aktuális lett az a kérdés, hogy a fotografálást lehet-e művészetté fejleszteni. A fotoművészek nemzetközi tárlatot hoztak össze, amelynek hivatása volna, hogy ellentállhatatlanul belegyömöszölje a szemlélő tudatába egy újfajta művészet megjelenését és elhallgattassa a kételkedőket, a megátalkodottakat, a javithatatlanokat, akik közé nekem is szerencsém van tartozni. Már irtam egyszer egy panaszos sirámot a giccs feltámadásáról, ami föltétlenül bekövetkezik, ha a publikumban újra éled az a felfogás, hogy mindegy, akármi módon jön létre a kép, s nem lírai dokumentum a kép, hanem egy objektív valami, amiben az a fontos, hogy mit ábrázol és szép-e az, amit ábrázol. A fotoművészek hivatalos lapja akkoriban becseskedett engem alaposan meglecczkéztetni, azon az alapon, hogy én a New-York-kávéházba járván, nem vagyok illetékes a nagy kérdés feszegetésére, én azonban most, a kiállítás daczára, a New-Yorkra vonatkozó sulyos vádak daczára sem érzem szükségét annak, hogy elhallgassak szerény és meg nem változott vélekedésemmel. Annyira lojális vagyok, hogy ezt a kiállítást nem is úgy tekintem, mint a fotoművészek legjobb termékeinek gyűjteményét, sőt elismerem, hogy ezeknél még sokkalta tetszetősebb dolgokat mutat be a Studio amatőrszáma s mégis vallom, hogy ez nem művészet, hanem csak olyan, mintha művészet volna.

Mindenekelőtt legyünk tisztában azzal, hogy ami szép, az nem föltétlenül művészi, hogy ez a két fogalom független egymástól és esztetikát lehet úgy csinálni, hogy a szép fogalma eszébe sem jut az embernek. A művészet nem a szép kultusza, hanem az élet és a természet szemléletének egyik módja, nem a természet másolása, hanem a természet megértése egy szemlélődő művészegyéniségen keresztül, nem lejegyzése az objektív ténynek, hanem szubjektív felfogása a tényeknek, állandósítása a tények ingerére föltámadó érzéseknek, vagy gondolatoknak és megismerése a tények és az emberek között levő vonatkozásoknak. Nyilvánvaló tehát, hogy a művészi munka abban a pillanatban kezdődik, amikor a művész szembe kerül a dolgokkal és a tényekkel s a munka művészi voltának egyik főkritériuma az, hogy a munka folyamán minden pillanatában a művész egész lelkével jelen legyen s tőle függetlenül semmi se történjék. A művészi produktum értéke azokban a dokumentumokban van, amelyek a művészmunka folyamán átélt gazdag lelki élmények emléket őrzik meg s egy műtárgy annál értékesebb, mentől gazdagabb és mentől intenzívebb érzések lépnek fel abban a szent időben, amikor a művész látja a természetet, érzi, elemezi, megérti a természetet és a lelkén átsűrődött szubjektív képet kifejezi a hozzá hasonló lelkű emberek számára.

A fotografálásból természetszerűleg hiányzik mindez, hiszen éppen akkor dolgozik a gép, mikor az ember szembe-

kerül a dolgokkal és a tényekkel s a gép vonalait nem reszketteti meg az érzés rithmusa, a gép vonalai nem beszélnek egy-egy szenvedélyes lendületükkel a lélek mélyén lefolyó eseményekről, a gép tónusait és valőrjeit nem nemesíti emberi dokumentumokká a kiválasztás, az analízis, az értékelés és a meglátás művészi hevülete, a gép produktuma maga a tény, vagy a dolog, emberi beavatkozásoktól függetlenül, amely lehet szép, mint a leábrázolt motívum, de éppen úgy nem művészi jelenség, amint önmagában nem az a természet. Az embertelen, a közömbös objektivitás kipusztíthatatlan a gép munkájából s ha a pontosan fölvetett részleteket a későbbi kezelés folyamán retusirozzák a fotoemberek és szénrajzhoz vagy akvarellhez hasonlóvá svindlízik a fotografiákat, akkor már nem alkotnak, csak átalakítanak s ha nagyon ügyesek ebben az átalakításban, akkor sem művészi fotografiát, hanem egy furcsa, értelmetlen és korcs festőmesterkedést végeztek. Mert borzasztó számárság az, hogy valaki egy objektív képet addig egyszerűsít, míg »vázlat« lesz belőle, ami rögtön nyilvánvalóvá válik, ha fotográfia helyébe például egy másfajta képet képzelünk s elgondoljuk, hogy X vagy Y fotoművész ur például egy Rubensképet nyomorgat addig, amíg vázlat lesz belőle. Egy Rubensképhez éppen annyi köze van a fotoművészeknek, mint a sajátkészítményü fotografiához, s ha akármennyit alakít is rajta a retusőr, mégis csak átalakítás és nem a lelkéből lekezdett dolog lesz a kép. Amennyiben pedig az átalakítás alá kerülő eredeti egy művészi tartalomtól mentes gépproduktum a fotoművészeknél, még az a lehetőség is ki van zárva, hogy az eredetiből esetleg művészi momentumok benne maradjanak az utálatossá javított »művészi« fotografiában.

A másik kiállítás, a jó öreg Böhm Pál hátrahagyott műveinek kiállítása a Nemzeti Szalonban, bőséges tanulságot nyújt arra nézve, hogy a közvetlen részvétel még a Böhm Pál-féle kis potenciájú művész alkotásait is sokkal igazabban művészivé teszi, mint amilyen a legszebb és a legraffináltabb meggyurt fotográfia lehet. Sokkal sajátosabb és értékesebb dolog egy jámbor németiséggel megrajzolt magyar csizma, mint a legkétszínűbb gumminyomatu téli tájkép, mert a kevésbé eleven vonalban is megnyílik egy redője egy érdeklődésre érdemes diszpozícióban levő emberi léleknek s a legiskolásabb vonalban is megvan ez a sajátosság, hogy ezt Böhm Pál rajzolta és azért rajzolta így, mert ő Böhm Pál volt, ő így tudott rajzolni s amit adott, elejétől végig ő maga adta, míg a fotográfia átalakított vonala csak azt mondja nekem, hogy a fotoművész tud korrigálni, de kiválasztani lelkében az eredeti vonalat nem képes. Csak tessék egymás mellé tenni egy »művészi« fotografiát és egy művész által festett kép fotográfikus reprodukcióját és az összehasonlítás minden Demosthenesnél ékebben fog szólni.

Marco.

Betűszedés. A mi könyvnyomtató iparunk nem utolsó fejlettségű, izlés dolgában meg éppen nem egy fejlettebbel is szépen állja a versenyt. A könyvnyomtatás nálunk nemcsak a legerősebben szervezett, de a legképzettebb szakma is, és külső jelül is biztató, hogy most valóságos iskoláskönyv jelent meg a szedőgyerekek számára, a gyakorlat három kipróbált emberétől: Wöznér Ignácztól, Durmits Imrétől és Pavlovszky J. Alajostól *A betűszedés elméleti és gyakorlati kézikönyve* címen. Az iskoláskönyv szót nem irtam le rossz értelemben; a könyv igen világosan és pedagógus értékkel van megírva, s helyesen és ügyesen oktatja ki nemcsak a szakbéli kezdőt, de a szakon kívül álló érdeklődőt is e szép s éppen nem könnyű mesterség eszközeiről, fogásairól s művészetté való emelkedéséről. Nemrég *A Hétben* szóvá tettem a minket is fenyegetni kezdő német *Buchschnuckmániát*, melynek sokféle bolondsága nyilván onnan fakad, hogy a kiadók jóvoltából piktorok és rajzolóok ártják bele magukat

a könyvek diszítésébe, bizonyára jóhiszeműen, de az avatatlan-nak természetes kegyetlenségével a mesterség s a gyakorlat megállapodott (s bizonyára nem ok nélkül, hanem szükség és czélszerűség folytán megállapodott) szokásai és hagyományai iránt. Azt hiszem, *Buchschmuck*kal foglalkozó művészeinknek nem ártana, ha, ezt a könyvet lapozgatván, megértenék, s több kegyelettel vennék számba e szokások és hagyományok természet szerint és czélt szolgálóan kialakult voltát. Akkor nem vetődnek majd piacunkra olyan diszmunkák, melyek gyönyörűek ugyan, csak olvasni nem lehet bennük. A könyv szép formája az Athenaeum nyomdáját, kiadása pedig, szerzőinek tanuskódása szerint, ugyane társaság áldozó készségét dicséri. Ára nem áll rajta.

—us.

SZINHÁZ.

A színházi hét.

Egyszerre nekilódult a színházak üzeme, s teljes gőzerővel termelődnek a színházi események. Az agg Nemzeti fiatal erővel, illetve hévvel kezdett bele szezonjába és már több példányban megjelentek azok az édes, szivderítő vegyes előadások, amelyekben a történelmi leltár mumiáit és a győzedelmes életet szokta összekeverni a vicces direkció, gondosan ügyelvén arra, nehogy két egymás mellé való színész összekerüljön egy jelenetben. Például igen kedves látványosság volt »A csók« reprizén a súlyos, a komor Szacsavay, amint csodálatos ötletességgel helyezgette a hangsúlyt a szavaknak éppen arra a szótagjára, ahova kivüle a világon senkinek se jutna eszébe elhelyezni, s miközben izmos tüdejéből szituációktól s lelki dispozicióktól függetlenül zúgott kifelé a megboldogulni nem akaró stílus, ott kísértett mellette az eleven művészet, a szindarab elvont mesefiguráját biztos tudatossággal beállító Pethes Imre. És ott volt a félig pathosból, félig talentumból dolgozó Beregi, a néha kiállhatatlanul kedves, néha bámulatosan karakterizáló Ligeti Juliska és Rózsahegyi, ott volt a mindig mélyen emberi Gabányi és Alszeghy Irma, a gyönyörűen talentummentes Paulay Erzsike és a valóban fiatal fiatalok, a mai művészetből kiinduló mai emberek egy ritka példánya, Horváth Jenő. Elég vegyes társaság volt ahhoz, hogy a publikum teljesen elveszítse tájékozódását a darab mivolta felől, s elkerülhetetlenül észrevegye az ilyen Shakespeare külsőségek elavultságát, ami egységes előadásban el lett volna kerülhető. Az ilyen gyötrelmesen szépre kivikszelt mű, amelynek semmi köze sincs drámai logikához, emberi valószínűségekhez és eleven élethez, amely egy vékony kis ötleten kívül csupa olyan dolgot ad, amire analogiát sehohsem találunk a világon, amelyben csak arra valók az alakok, hogy rémesen szép és kacskaringós szónoki figurákat bocsássanak szabadon, az ilyen mese magáért a meséért, amely vézna testével összeroskad a barokk módon szeretlen és tulzsufolt dekoráció sulya alatt, az ilyen feltámadása a művészettörténetben elraktározott poétai kellékeknek csak úgy élvezhető ma, hogyha az előadás egysége megadja a levegőjét és a szereplők gesztusai, mozdulatai és beszédjük rithmusa egy művészrendező által kifejlesztett stílushoz igazodnak. Rózsahegyi, Pethes, Alszeghi, Gabányi, Horváth urakkal lehetne valami ilyesfélét csinálni, de az igazgató ur vicces és sohasem eresztí össze egy vénségmentes társaságba az együvévalókat.

Igy a Davies vigjátéka, ez a művelt angol polgárcsaládok asztalára való félig burleszk, félig szentimentális elérzékenyülési alkalom, ez a Kati néni is szimpatikusabb lehetett volna, ha nem Császár ur érvényesíti benne angol-

országi tapasztalatait és nem Csillag Teréz játszása át a 29 éves, jólelkű, finom, erélyes és mégis olvadozó Katát a vigjátékba csöppent éneklő drámai szende tónusára. Császár urnak a »Színész alkotása« című könyv van a szive helyén és bár torkában nincsen zenekar, amit többi kollégától megkövetelt egy cikkében, de van egy xylophon, amely monoton kopogással zenéli el a szöveget és végtagjaiban van egy drót, amelynél fogva szépen tagolt mozdulatokba rándul ez a kiváló színész. Hogy pedig Csillag Teréz mit csinál a kezeivel, azt bajos leírni, ellenben minden mondatát le lehetne kottázni s akkor kitűnne, hogy ezek a kis áriák változatlanul és kérlelhetetlenül mindig egyformák. Ha nem félnék az antiszemitizmus vádjától, akkor egy kis lipótvárosi akcentust konstatálhatnék a beszédében, éppen úgy, mint a Helvey Laura beszédében a Terézváros dallamos idiómáját ismerném fel, de félek s így inkább csak azon sirok, hogy hol van Delli Emma és miért betegedett meg Lenkei Hedvig. Mert ha itt lett volna Delli Emma, akkor nem lett volna itt Csillag Teréz és ha nem lenne beteg Lenkei, akkor mellőzhető lett volna Váradi Aranka. Persze Pethesnek benne kellett lenni ebben a kompániában, ami neki sem lehetett kellemes, de a többiekre a kínálkozó összehasonlítások révén egyenesen végzetes volt.

A Vigszínházban megindították a régóta pompásan működő francziagyártmányu automatát, amely azonban ezuttal a megkopás jeleit mutatta.

Gyakorta el-el akad ez a finom szerkezet s narkotizáló jókedv helyett sűrű unalom csepeg belőle. A publikum föleszmél a mámoros jókedv lucidum intervallumaiban és nemcsak azt veszi észre, hogy Bisson ur kopik, hanem azt is, hogy amin mulat, az tulajdonképen svindli, mert nem művészlélekből áradó jókedv hatja át zsigereit, hanem kívülről csiklandozzák. Ebben a darabban mutatkozott be *Kiss Irén*, a *Nikó Lina* nagyobb utódja, akiről azonban egy méltóbb alkalommal szeretnék írni. Egyelőre csak azt mutathatta meg a publikumnak, hogy mélységes megfigyelésekből tud összeállítani egy pompás karrikaturát és úgy beszél, mint *Halmi Margiton* kívül talán senki. A régi gárda az immár mechanikussá vált bohózatmunkát a rendes kötelességtudással végezte.

—m.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar leszámítoló és pénzváltó bank 1905. évi első félévi mérlege az összes terhek levonása után, a múlt évről áthozott 205.997 K (1904-ben: 208.036) fillér elővitel betudásával, 1,244.372 K *tiszta nyereséget* tüntet ki a múlt évi 1,179.864 K-val szemben, ugy, hogy a nyereségtöbblet, az előző évhez viszonyítva, 64.507 korona. A nagyobb jövedelmezőség a bank rendes folyóüzleténél mutatkozik. A szindikátusi üzletek közül csupán a 89 millió 4%-os magyar korona-járadék-kölcsön, a 4%-os stájer kölcsön és a Magyar általános takarékpénztár rt. részvényeinek szindikátusából eredő haszon számoltatott el, míg az egyéb szindikátusok értékelésénél a múlt év vége óta beállott árfolyamemelkedés nem vétetett tekintetbe, daczára annak, hogy az egyes értékpapiroknál, mint például a Danubius-Schoenichen-Hartmann-részvényeknél, az emelkedés lényeges; nem számoltatott továbbá el a 3%-os jelzálogorsjegyek szindikátusából eredő nyereség sem.

Az »Anker« élet- és járadék-biztosító-társaság (Magyarországi vezérképviselőség, Budapest, VI., Deák-tér, Anker-udvar) 1905. aug. havában benyújtott a társaságnál 633 ajánlat 4,202.108 K biztosított összegre és kiállított 577 kötvény 3,766.867 K összegre. Díjak fejében bevett a társaság 1,296.867 K-át és elhalálozás folytán kifizetett 416.720 K-át. A január-augusztus havi időszak alatt benyújtott 8018 ajánlat 35,965.490 K-ra és kiállított 5480 kötvény 31,901.089 K-ra. Ugyanezen időszakban díjakért 12,152.588 K-át vételzett be a társaság, halálesetek folytán pedig 2,334.206 K-át fizetett ki. A társaság vagyona 1904. december 31-én 164 millió K, biztosítási állomány 524 millió K, halálozások és esedékessé vált elérési biztosítások folytán a társaság fennállása óta 276 millió K fizetett ki.

Első Leánykiházasítási Egylet mint szöv. Gyermek- és életbiztosító intézet. (Budapesten, VI., Teréz-körut 40–42. sz.) Alapított 1863. évben. Folyó év augusztus havában 1,216.400.— korona értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,045.500.— korona értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 57.221 korona 56 fillér fizettetett ki. 1905. január 1-től augusztus 31-éig bezárólag 10,242.400 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 8,536.700 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 573.232 K 95 f fizettetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

HETI POSTA.

Pápa. Akár rossz néven veszi, akár nem, bizony nem fogunk az eddigi gyakorlattól tágitani. Nem nekünk való végigreferálni a lefolyt hét összes Jánosvitézeit és Ex-lexeit s annak során trükköket gyűjteni hol az egyik szépség szemének, hol a másik lábának. A napilapok ráérnek effajta kedvtelésekre s ha önt ezek a hírek annyira érdeklík, bizonyára el is olvassa őket napilapjában. Miért akarja másodszer is olvasni minálunk?

Szántód. B. Z. A jövő hét folyamán Kiss József hazaérkezik és újra átveszi a lap vezetését. Addig szíves türelemre kérjük. Mi a legjobb akarattal sem intézkedhetünk.

Temesvár.

*Olykór néha napján
Szeretnék írni valami szépet —*

*És nem tudok írni. Nincs gondolatom.
Amit alkotok: gyenge silány.*

Nekünk mondja?

Páris felé. Az Ön verse olyan, mint a zug-viczinális vonat. Minden kocsija más-más társaság kocsi-parkjából való. Van közte jó is. Ha csakugyan Párisba megy, legjobb kívánságaink kísérik Önt. Hozzon onnan szebbet.

Virág. Nagy-nagy kosárral. Ön hiába adja a szerényet. Aki felebarátjától azt követeli, hogy éhomra 8—10 gyászos klapancziát kebelezzen be, az nem szerény, inkább az ellenkezője.

A próba. Csak szárnypróbálgatás.

Nem közölhetők: A bor. — Apokalypsis. — Nagypapa. — A sátán. — Vándorok. — Őszi borongás. — Egy kép.

Losoncra. Üzenet. Csinos.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Legjobb a világon a *Natalia-arczenőcs és Natalia-arcviz*, hatásuk bámulatos. Készítője Joanovics T. Simon gyógyszerész Torontál-Vásárhely. Kapható: Török József gyógyszer-tárában Király-u. 12. és Andrásy-ut 26. Budapesten.

»Bob hashajtó« a legkellemesebb. (10 fillér.)

Van szerencsém igen tisztelt vevőimet meghívni, hogy a most érkezett

szörme kabát- és egyéb szörmeáru- ujdonosságainkat

megtekinteni méltóztassanak. Együttal tudomásukra juttatom, hogy üzletem régi jó hírnevének érdekében a legolcsóbb szabott árak intézményét léptettem életbe, mi által vevőim minden túlzott követelésektől megóvatnak.

KUTNEWSKY GYÖRGY
szücsmester

IV., Deák Ferencz-utca 15. sz.

**BUDAPESTI
MECHANIKAI**

ZANDER

**GYÓGY-
INTÉZET**

Muzeum-körut 2. — Gyógygimnasztika, orvosi masszázs. Forró- és szénas- és fényfürdők. Néhány javulat: Elgörbülések, izületi- és idegbántalmak, neurasthenia, álmatlanság, gy mor-, bélbajok, szívbetegségek, elhízás stb. ellen. Bővebb főlvilágosítást nyújt a prospektus.

SZEPLŐ,

fényes arcbőr, pattanás
4 nap alatt eltávolítható.

OKOS NŐK

nagyon jól tudják, hogy csak olyan szépítő-
szereket használhatnak, melyek egyttal

ápolják a bőrt.

Ilyen esoda-szépítőszer a kedvelt

Diana-crém, Diana-szappan és

Diana-hölgypor (szarvas-bőrrel).

Ez a szépség titka. — Csakis a leg-
előkelőbb hölgyek ismerik és használják

A »Diana«-crémet, »Diana«-szappant és »Diana«-
hölgyport használják a Népszínház, Nemzeti Szin-
ház, Király Színház és a Magyar kir. Operaszin-
ház művésznői és énekesnői közül legtöbben.

Egy üveg-tégely Diana-crém (nap-
pali használatra) . . . . . —75 kr.

Egy üveg-tégely zsiros Diana-crém
(éjjeli használatra) . . . . . —75 »

Egy valódi nagy darab Diana-
szappan . . . . . —75 »

Egy nagy üveg Diana-hajszesz . . 2— »

Egy üveg-tégely Diana-pirosító . . 2·50 »

Egy originalis amerikai üveg
Diana-parfum . . . . . 2·50 »

Egy doboz Diana-hölgypor szarvas-
bőrrel (fehér és rózsaszínű) 75 kr.

Leírás vagy használati utasítás mellékelve
van. Levelezőlap utján megrendelhető:

ERÉNYI BÉLA
„DIANA“-GYÓGYSZERTÁRA,
Budapest, Károly-körut 5. sz.

Postai megrendelések naponta
eszközöltetnek utánvét mellett.